

Стефан Каргановић и Ратко Шкрбић
КОБНЕ ПОСЛЕДИЦЕ
ПОЛИТИЧКЕ НЕОДГОВОРНОСТИ

Главни и одговорни уредник

Дејан Мاستиловић

Уредник едиције

Џевад Галијашевић

Уредник издања

Предраг Ћеранић

Рецензенти

Милимир Мучибабић

Ања Филимонова

Александар Павић

Стефан Каргановић и Ратко Шкрбић

КОБНЕ
ПОСЛЕДИЦЕ
ПОЛИТИЧКЕ
НЕОДГОВОРНОСТИ

Комисија Владе Републике Српске
и њен извештај 2004. године

ФИЛИП ВИШЊИЋ
Београд, 2018.

ПРЕДГОВОР

Извештај Комисије Владе Републике Српске о Сребреници сачињен 2004. године по налогу страног управитеља Босне и Херцеговине Цереми Ешдауна, уз активну сарадњу тадашњег председника Републике Српске Драгана Чавића, представља јединствен споменик издаји, кукавичлуку, подлости, полтронству и бешчашћу српских политичара. У искушењу смо да ову општу формулацију уоквиримо и неком ограничавајућом временском или географском одредницом, да не би деловала превише расплинута. Али то је ипак искушење коме смо се лако одупрели. Предмет о коме је овде реч, мада има свој специфичан временски и географски контекст, а такође и протагонисте који су опште познати, у јавном животу српског народа нажалост не представља довољно изузетну појаву да би се могао третирати као нешто *sui generis*, посебан и издвојен случај.

То је несумњива и поразна чињеница, која се истине ради и за поуку новим нараштајима мора истаћи и признати. То ипак ни у најмањој мери не апсолвира протагонисте огавне приче која је предмет ове књиге, међу којима се по моралној и политичкој одговорности на првом месту налази и по подлости издваја тадашњи председник Републике Српске, Драган Чавић.

Основне контуре те прљаве приче јавности су углавном већ познате. Али то је ипак на нивоу чињенички ос-

кудне перцепције, или пре интуитивног сазнања да је, уз учешће тада највиших државних органа Републике Српске, 2004. године јавном интересу и части народа нанета огромна и тешко поправљива штета. У овој књизи пружамо читаоцима документарну грађу којом се попуњавају многе фактографске празнине у тој перцепцији. Материјалне чињенице које овде износимо у потпуности поткрепљују преовлађујућу перцепцију и оправдавају најгору интуицију широке јавности по овом питању.

Али наш циљ није само да констатујемо да је та интуиција тачна и да изнесемо емпиријске доказе који безусловно подржавају најгору замисливу верзију афере Извештаја о Сребреници 2004. године и њених кобних последица по Републику Српску и њен народ. То јесте саставни део нашега циља, али га не изражава у целости. Више од тога, желимо да ова књига и зборник докумената који је прати послуже као упозорење народу Републике Српске да се не игра неодговорно са сопственом судбином, омогућавајући отпадницима попут Драгана Чавића да се лажно представљају као озбиљни политички делатници, дозвољавајући им да наставе да се на јавној позорници појављују упркос срамном моралном и политичком пртљагу који за собом вуку.

Стефан Каргановић

Председник

Историјски пројекат Сребреница

У СУСРЕТ ГОДИШЊИЦАМА ОПОРТУНИЗМА И БЕШЧАШЋА

У јуну сваке године, бележи се годишњица коју грађани Републике Српске ни по коју цену не смеју да заборавају, мада ће актери догађаја на које се односи сваке године учинити све у својој моћи да прође незапажено. У јуну 2004. године, Републици Српској зарили су нож у леђа њени челни људи када су, у њено име, потписали „Извештај Владе РС о Сребреници.“ Задатак комисије која је саставила Извештај није било утврђивање чињеница, а обавеза државних функционера, на челу са тадашњим председником Драганом Чавићем, била је да покорно усвоје све наручене закључке, не водећи рачуна ни о чињеницама ни о огромној моралној и политичкој штети коју то наноси народу Републике Српске. Комисија је љигаво извршила свој задатак, а политичка екипа је опортунистички испунила преузету обавезу према страним наредбодавцима.

Када је у питању Сребреница, процес неодговорног самооптуживања и наметања кривице на основу недовољно схваћених и непроверених оптужби не своди се само на усвајање Декларације о Сребреници у скупштини Србије у марту 2010. године, или сличне резолуције коју је Европски парламент изгласао у јануару 2009, па чак ни на неуспелу британску резолуцију у Савету безбедности УН 2015, на коју је Русија ставила вето. Он иде уназад барем до 2004.

године, када је тадашња Влада Републике Српске усвојила крајње споран извештај своје „Комисије за истраживање догађаја у и око Сребренице од 10. до 19. јула 1995“ (За интегрални текст извештаја, види *Прилог 1* и *Прилог 2*)

Влада Републике Српске је 2003. године формирала комисију која ће се бавити овим питањем и поднети званичан извештај о својим налазима. То је било под притиском, или тачније по наређењу тадашњег Високог представника у БиХ, Цереми Ешдауна.¹ Како год оценили коначни резултат и политичке последице рада те комисије, нема сумње да је њен задатак био пројектован тако да Републику Српску и њене установе веже за најнеповољније тумачење сребреничких догађаја у јулу 1995, са коначним циљем да је у највећој могућој мери дискредитује.

Први део Извештаја Комисије, који се односио на приказ догађаја у и око Сребренице у наведеном периоду, био је објављен у јуну 2004. године. (*Прилог 1*) Влада га је усвојила а тадашњи председник Републике Српске Драган Чавић, лично и ауторитетом свога високог положаја, у обраћању нацији јавно и недвосмислено је стао иза њега. Тај Извештај нигде није био објављен на начин који би га учинио лако доступним већини грађана и истраживача. Не би

¹ Атмосферу у којој је Извештај усвојен и обнародован најбоље осликава извештај немачке агенције Deutsche Welle непосредно после тога, 23. јуна 2004. где стоји да је „Predsjednik RS Dragan Čavić u televizijskom је обраћању синоћ грађанима Republike Srpske rekao da događaji u Srebrenici od 10. do 19. jula 1995. godine predstavljaju crnu stranicu srpske istorije,“ додавши да „priznanje Čavića da je na području Srebrenice tokom jula 95. godine učinjen najveći masakr nakon drugog svjetskog rata na tlu Evrope iznuđen je pod velikim pritiskom međunarodnih i domaćih institucija, a nakon objavljivanja konačnog izvještaja o događajima u Srebrenici. U Banjoj Luci je nekoliko sati prije Čavićeva obraćanja građanima boravio i Visoki predstavnik Peder Ešdaun koji je potom otišao put Čelince, a njegov portparol Vedran Peršić nije htio komentarisati da li se Ešdaun sastao sa čelnicima RS ili nije. Sam centar Banjaluke juče je desetak minuta nadlijetalo nekoliko borbenih helikoptera SFOR-a.”

било претерано рећи да је ускоро по обнародовању био гурнут под тепих. Као да су се његови креатори и „кумови“ из тадашњих политичких структура Републике Српске, на челу са председником Чавићем, прибојавали реакције грађана ако би им се пружила могућност да се непосредно упознају са садржајем документа који је тадашња политичка номенклатура у РС олако и послушно потписала. Његова супротност проверљивим чињеницама, као и животним интересима државе и грађана, била је исувише очигледна.

Несигурност аутора и политичких покровитеља Извештаја из 2004. године у то како би јавност прихватила њихово дело да га је могла прочитати ускоро се показала сасвим разумљивом, као и разлог зашто су га готово конспиративно одмах склонили. Противници Републике Српске и заговарачи тезе о геноциду 8,000 Бошњака у Сребреници пронашли су у Извештају из 2004. године чврст пропагандни ослонац за своје лажне тврдње. Чињеница да су највиши органи Републике Српске такав докуменат усвојили послужила им је као наизглед непобитан доказ да РС те оптужбе признаје и да се на сребреничко питање најзад може ставити тачка, и то не само позивајући се на контроверзне пресуде Хашког трибунала већ и на темељу јавног признања, прихватања кривице и извињења највишег функционера у држави, председника Републике Српске, Драгана Чавића. Тим актом тадашње власти незаслужено и неправедно Републику Српску су поставиле на стуб срама.

Извештај Комисије од 2004. године за Републику Српску је катастрофалан, а његово усвајање на највишем нивоу, за оне који су то одобрили, представља чин неопростиве политичке неодговорности зато што су тиме званично потврдили најгнусније лажне оптужбе против сопственог народа и државе. Уместо да Република Српска инсистира на објективном и поштеном приказивању догађаја – што би било

једино исправан приступ – њени највиши представници, можда преплашени од могућности да би их у случају непослушности разјарени Ешдаун сменио са положаја, опортунистички су се приклонили варијанти која је по њихове личне опортунистичке интересе била најповољнија, а по државу и народ које су се заклели да бране – најштетнија.

Чувајући по сваку цену своје фотеле, они су без доказа и без оправданог разлога прокоцкали углед државе којој су се налазили на челу и тешко су компромитовали част народа који им је поклонио поверење. Без обзира на то шта је Комисија написала под Ешдауновим притиском, дужност политичког руководства, на челу са председником Драганом Чавићем, била је да одбију да у име Републике Српске пристану на нешто што није истина.

Наша невладина организација, „Историјски пројекат Сребреница,“ имала је између осталог и незахвалан задатак санирања штетних последица неодговорних поступака попут усвајања „Извештаја комисије Владе РС о Сребреници“ из 2004. године. Стрпљивим и стручним радом ми смо то постигли. За разлику од Комисије, која је бирајући линију најмањег отпора једноставно преписала чињенично неутемељени приказ сребреничких догађаја из пресуде генералу Крстићу, ми смо, не штедећи труд, ишли право у срж ствари па смо, пре свега, темељно проанализирали и класификовали једини материјални доказ сребреничког наратива: сваки од 3,568 аутопсијских извештаја Хашког трибунала понаособ. Резултат нашег темељног испитивања те кључне документације је вишеслојна слика која показује, пре свега, да се ради о укупно око 1,920 тела у свим масовним гробницама које су у потрази за жртвама погубљења претражили форензички стручњаци МКТБЈ, дакле ни близу 8,000. Разлика између 3,568 аутопсијских извештаја и скоро за половину мање тела појављује се услед тога што сваки извештај фо-

рензичара МКТБЈ не представља по једно тело. (Проучавајући аутопсијске извештаје открили смо такође и заштакану, али веома значајну чињеницу да у форензичкој грађи Трибунала један извештај не представља по једно тело, мада се дискретно и прећутно пласирао утисак да јесте тако.) Тела је било око 1,920, а у 44,4% аутопсијских извештаја ради се само о фрагментима тела из којих је немогуће извући форензички значајан закључак било какве врсте. У 92,4% од тих фрагментарних извештаја стручњаци Трибунала су изјавили да не могу да утврде узрок смрти, што је кључна категорија у сваком кривичном поступку овакве врсте.

Затим, што је апсолутно фатално за стандардну сребреничку причу, показали смо, по образцу рањавања, да се у тим гробницама налази 627 лица која су погинула од шрапнела, мина и других узрока који указују на борбена дејства и искључују стрељање, док су у 411 случајева где је било нешто више од фрагмента сами стручњаци Трибунала написали да нису могли да утврде узрок смрти. Те околности могућност стрељања остављају за неколико стотина лица, мада је могуће и да су неки од случајева са образцем рањавања од метка такође погинули у борби.

Форензичка документација у вези са Сребреницом била је на располагању Комисији 2004 године. Али уместо да се бави истраживањем, а то значи анализом примарних извора, Комисија је свој посао одрадила на много лакши и по лични интерес својих чланова безболнији начин. У обради чињеничке базе догађаја, једноставно је преписала пресуде Хашког трибунала.

После наше свестране анализе материјалних доказа званична сребреничка прича о 8,000 стрељаних заробљеника постала је неодржива. Зато није чудо што смо постали мета зле воље свих оних који су се својевремено компромитовали олаким усвајањем наметнуте пропагандне приче

о Сребреници и што су они сада крајње нерасположени према нашем раду и достигнућима.

Друга кључна чињеница коју смо ми установили односи се на пробој мешане колоне 28. Дивизије из Сребренице према Тузли, који је отпочео у ноћи 11/12 јули 1995. Чињенице у вези са том колоном, која се процењује на 12,000 до 15,000 лица, од којих су око трећина били наоружани припадници АБиХ, брижљиво се занемарују и готово скривају зато што је та колона у борбеним дејствима са ВРС претрпела огромне, али по међународном праву потпуно легитимне људске губитке који су знатно већи од доказивих жртава стрељања. Ми смо места где су се одвијале борбе са колоном и процене њених губитака опсежно документовали, наводећи велики број изјава које су очевици из колоне накнадно дали тамошњим властима, када су успели да се пробију до Тузле.

Протагонистима лажне сребреничке приче такође не одговара ни помињање колоне као посебног и масовног узрока смрти на бошњачкој страни у данима после 11. јула 1995, мада је то чињеница коју поред изјава непосредних сведока и форензички докази (рањавање од шрапнела, мина и других средстава који се не користе за стрељање) непобитно потврђују. Њима највише одговара да се питање колоне и њеног статуса прећути, али да се посмртни остаци њених погинулих припадника лажно користе и прикажу као жртве стрељања ратних заробљеника, одн. „геноцида.“ На тај начин приближавају се пропагандној цифри од 8,000 наводно стрељаних која, ни после скоро двадесет година неуморног претраживања терена, нема упориште у емпиричкој стварности. То их, међутим, не обесхрабрује да на тој лажној цифри упорно инсистирају упркос фактима, што представља изразит пример „магичног реализма“ на Балкану, непосредно из литерарне школе маштовитог јужноамеричког писца Габријела Гарсије Маркеса.

Успешно смо оборили све кључне тачке лажног приказа сребреничких догађаја.² Доказали смо да је теза о 8,000 стрељаних заробљеника – фалсификат, да је, после пада Сребренице, у борбеним дејствима током пробоја било на хиљаде погинулих који се сада лажно приказују као жртве погубљења,³ и да ни пре ни после сребреничке операције није забележена никаква намера на српској страни да се изврши геноцид истребљењем једне верске или етничке заједнице.⁴

Међутим, деценију и по после објављивања 2004. године „Извештаја Комисије Владе РС“ суочавамо се са симбиозом политичких интереса који диктирају да се службени фалсификат догађаја у Сребреници мора одржати по сваку цену. Сарајеву је то неопходно као један од кључних инструмената за спровођење идентитетске политике у бошњачким редовима. Западним покровитељима Сребреница је потребна за политички профитабилну производњу и одржавање трајног раздора међу локалним заједницама у БиХ и, како се правилно изразио немачки политиколог Мануел Оксенрајтер, као „тољага“ за политичко дисциплиновање Републике Српске и Србије. Узгред, Сребреница такође служи и као исконструисани изговор за лажне „хуманитарне интервенције“ широм света, у свакој од којих је, после јула 1995, страдао вишеструко већи број људи него у наводном сребреничком „геноциду.“

² За подробан преглед доказне грађе, види С. Каргановић и Љ. Симић, Сребреница: деконструкција једног виртуелног геноцида [Београд, 2010.]

³ У Прилогу, види мапу географског преклапања већине масовних гробница Сребренице са путањом пробоја колоне и местима борбених додира са снагама Војске Републике Српске у јулу 1995.

⁴ Види С. Каргановић, Доказивање Сребренице пред Хашким трибуналом [Београд, 2016], „Како се у Трибуналу доказује геноцид?“, стр. 129-136, <https://stanjestvari.files.wordpress.com/2017/02/dokazivanje-srebrenice.pdf>

Беспринципијелни и нечасни српски политичари, који су пре скоро петнаест година сопственом народу изrekli гнусну моралну осуду коју је срочио арогантни страни окупатор, и који се спремају да уз подршку истог фактора опет освоје власт у Републици Српској, правилно процењују да свако подсећање на тадашње злорађење може бити фатално по њихове данашње политичке амбиције.

Зато је та хетерогена коалиција јединствена у инсистирању да лажна верзија сребреничких догађаја, освештана у пресудама Хашког трибунала и сервилно препричана у тексту „Извештаја Комисије Владе РС“ из 2004. године, мора остати забетонирана – заувек. Међутим, ми не намеравамо да им изађемо у сусрет.

На сваки покушај критичког испитивања изван оквира које су они прописали – 8,000 стрељаних ратних заробљеника, „мушкараца и дечака“, и геноцид – они узвраћају острашћено, са бујицом вулгарних увреда и подлих удараца. Друго им не преостаје зато што су, вођени похлепом и властољубљем, направили фаустовску нагодбу и сада морају да плаћају данак ђаволу, који увек неизоставно долази по своје. У овој књизи подробно ћемо представити садржај „Извештаја Комисије“ који је 2004. године, у телевизијском обраћању забезекнутом народу, Драган Чавић топло препоручио као мудри државнички потез. Приказаћемо по Републику Српску поражавајући одјек тог документа у свету и, најзад, објављујемо и цео текст „Извештаја,“ да би најзад био доступан свима.

Омогућујемо јавности да се, напокон, непосредно упозна са садржајем овог систематски скриваног штива којим је српски народ тешко оклеветан пред светом, зато што је њихово право да то знају. Јер тај текст се, у крајњој линији, односи на њих и њихову децу.

ИЗВЕШТАЈ О СРЕБРЕНИЦИ 2004. НАПИСАН ДА БИ СЕ ДИСКРЕДИТОВАЛА РЕПУБЛИКА СРПСКА

Године 2003. високи представник за Босну и Херцеговину Педи Ешдаун наредио је Влади Републике Српске да образује комисију која ће сачинити извештај о догађајима „у и око Сребренице“ у јулу 1995. године, са посебним освртом на нестала лица. То наређење изазвала је тужба поднета у име 49 несталих Муслимана чија је родбина – сасвим разумљиво – желела да нешто сазна о њиховој судбини. Уски мандат Комисије био је да прикупи податке о тих 49 несталих, којима је ускоро придружено још око 1,800 других лица, у чије име су у међувремену поднете сличне тужбе.⁵ (Прилог б) Од Комисије се у ствари очекивало (а то је био њен прави, мада недоречени мандат) да под изговором расветљавања судбине ових људи обезбеди самоосуђујући опис сребреничких догађаја састављен тако да задовољи ноторно антисрпски расположеног високог представника.

Овај други део мандата доживео је неке измене током рада Комисије, чији је првобитан план био, паралелно са прикупљањем података о несталим лицима, да пружи и „детаљнији приказ генезе догађаја за наведени период (10–19. јул 1995)“. (Комисија Владе Републике Српске за истраживање догађаја у и око Сребренице од 10. до 19. јула

⁵ Види Прилог б, Решење по апликацији Дому за људска права БиХ везано за жртве Сребренице.

1995, јун 2004, стр. 4.) Када је већ дубоко зашла у упоређивање и чишћење вишеструких спискова несталих особа, Комисија је закључила да су јој недостајали и особље и ресурси да би могла успешно да истражи шира контекстуална питања. Комисија се зато определила за преузимање унапред упаковане верзије догађаја у облику „историјског контекста и чињеничког стања“ садржаних у пресуди у предмету „Тужилац против Радислава Крстића“ из Хашког трибунала. („Извештај“, стр. 5)

Један део посла који је комисија обавила (*Прилог 2*) показао се врло корисним. Комисија је упоредила спискове пријављених несталих особа, који су се често преклапали, и очистила их је од дуплих, а понекад и троструких пријава. Смањила је укупан број пријављених несталих лица са преко 12,000 (укључујући дупле и троструке пријаве) на 7,108 несталих који су били пријављени између 10. и 19. јула 1995. У односу на нестала лица, по Комисији то је био пресек статистичког стања 2004. године. При том, треба имати у виду да су у хаосу који је уследио након пада Сребренице многе агенције, укључујући Међународни Црвени крст, примале извештаје о несталим лицима из разних извора. Те агенције у основи су само прикупљале достављене податке, али нису имале ни задатак ни ресурсе да самостално истражују судбину пријављених особа. Разне агенције су зато састављале паралелне спискове па се исто име могло наћи на више спискова.

Међутим, у другом делу посла – који је уједно и прави, политички разлог за њено формирање – Комисија је доживела потпуни морални слом. То се односи на њен избор грађе за „чињеничку“ позадину догађаја “у и око Сребренице” између 10. и 19. јула 1995. Тај део Извештаја је кључан у односу на питање шта се у Сребреници догодило и каква је у томе улога и евентуална кривична одговорност Републике Српске и њених органа. Са образложењем да

није имала ни времена ни ресурса да самостално проучи ни та питања, Комисија је пронашла „соломонско решење“ које је било горе него да је одбила да се бави чињеничком позадином догађаја везано за Сребреницу. Она је једноставно преузела, и у свој извештај уградила, чињеничке констатације из пресуде Хашког трибунала генералу Крстићу, прећутно третирајући их као сопствену „чињеничку“ основу. Сходно томе, користећи издвојене фрагменте из Крстићеве пресуде, Комисија је склопила „своју“ причу о позадини сребреничких догађаја.

Али та прича је подједнако сумњива као и њен стварни али ненаведени извор, Међународни кривични трибунал за ратне злочине у Хагу. У том погледу, чланови Комисије показали су се као недовољно храбри да потраже поузданије изворе и неко различито тумачење фактографске позадине догађаја. Тадашњи председник Републике Српске, Драган Чавић, одобревши Извештај који није био утемељен у стварности, нанео је огромну моралну штету Републици Српској. Као највиши политички функционер у држави, он Комисији није скренуо пажњу да је њен рад неприхватљив и контрапродуктиван. Тешко је избећи утисак да се ни чланови Комисије ни тадашњи председник нису усуђивали да ризикују да се на њих обруши бес страног надзорника БиХ, Педија Ешдауна.

Најбоља аналогија поступку Комисије у овом погледу било би да замислимо некога ко се спрема да напише историју јеврејског народа па се обраћа министарству пропаганде др Гебелса за грађу и неопходни „историјски контекст и чињеничко стање“ како би довршио свој пројекат. Извештај сачињен управо по том принципу подржао је тадашњи председник Републике Српске, Драган Чавић. Текст са наводима који најтеже терете Републику Српску и њене органе, и то са ослоном не на истражене и проверене чињенице него на тенденциозну пресуду једног политичког

суда, од тада носи карактер званичног закључка државне комисије, пропраћен безусловном личном подршком шефа државе која је тиме стављена на стуб срама.

Извештај Комисије Владе Републике Српске о Сребреници 2004. године ускоро је углавном заборављен и више се није могао лако наћи ни у електронском ни штампаном облику. Њега су, када им је то одговарало, најчешће помињали противници Републике Српске у тежњи да, наводно на бази властитог признања највиших државних органа, њу и њене институције вежу за најгнусније ратне злочине, укључујући геноцид.⁶ Врло упечатљив пример како се текст Комисије од 2004. године користи за наметање кривице Републици Српској наводи новосадски „Дневник“ од 7. октобра 2010. године у интервјуу са Наташом Кандић, под насловом „Кандић: Сребреница је црна страница српске историје.“⁷ Фрагмент из Кандићкиног коментара који се налази у наслову интервјуа она је преузела као директан цитат из изјаве председника Републике Српске Драгана Чавића, када је 2004. године усвојио извештај Комисије.

Извештај Комисије за Сребреницу од 2004. године се на кратко, али опет на велику штету по углед Републике Српске, у Србији поново нашао у центру пажње почетком 2010. године, у време расправе поводом скупштинске Резолуције о Сребреници. Поборници те контроверзне резолуције, којом је масакр у Сребреници требало да буде проглашен за геноцид за који ће се и Србија кајати, често су

⁶ Види зловни текст бањалучке «аналитичарке» на финансијским јаслима лажних «невладиних организација» и фондова, Тање Топић, у Београдском другосрбијанском гласилу «Време» бр. 704 од 1. јула 2004. «Izveštaj Komisije Vlade RS o zločinu u Srebrenici 1995: Otvaranje naj-mračnije stranice» у Прилогу 9.

⁷ Фразу «црна страница српске историје» први је лансирао Драган Чавић у свом телевизијском обраћању јуна 2004. после усвајања Извештаја. Она је од тада стекла популарност и обилато је коришћена у изјавама припадника пете колоне у Републици Српској и Србији.

тај широј јавности недоступни Извештај тенденциозно представљао у складу са својим политичким потребама. Њихова теза је гласила – пошто је у том документу Република Српска већ признала злочин и његов обим – зашто би Србија, која је током рата логистички и на друге начине помагала Републици Српској, оклевала да учини то исто? Међутим, провера утемељености те тезе била је отежана, између осталог, и чињеницом да је до изворног текста Комисије било немогуће доћи, тако да о његовом стварном садржају и импликацијама нико са сигурношћу није могао да каже ништа. „Историјски пројекат Сребреница“ најзад је пронашао тај Извештај и 2011. године ставио га на увид јавности.⁸ Оба његова дела, из јуна и октобра 2004. године, налазе се у Прилогу.

Тачно је да се у извештају Комисије Републике Српске из 2004. године нигде изричито не констатује да се у Сребреници догодио геноцид. Једино место где се у извештају користи реч „геноцид“ је тамо где се наводи пресуда генералу Радиславу Крстићу. Ту стоји, што је опет тачно, да је оптужени Крстић проглашен кривим за „потпомагање у геноциду“. У очигледном настојању да жонглира, Комисија се по питању геноцида прави невешта и не заузима јасно одређен став, изричито се ограђујући да није правосудни орган и да нема мандат да се бави правним питањима (види, „Извештај“, стр. 5.). Међутим, самим тим што је преузела чињенички приказ догађаја из пресуде Хашког трибунала Крстићу и да га афирмативно користи, а да није понудила никакво алтернативно објашњење, Комисија је имплицитно усвојила и правни закључак који је Трибунал извео – да у Сребреници српске снаге јесу починиле геноцид.

⁸ Види прво издање ове књиге, „Комисија Владе Републике Српске и њен извештај 2004. године,“ Београд 2011.

Што се бројки тиче, након што је пажљиво упоредно проверила и прочистила спискове несталих особа из разних извора, Комисија је дошла до закључка да је укупно 7,108 особа пријављено као нестали између 10. и 19. јула 1995, о чијој судбини нема података. Та цифра је сумњиво блиска званичном броју од 8,000 побијених. С разлогом би се могло поставити питање да ли је цифра несталих „штирована“ управо са намером да би се на пољу утисака остварила генерална подударност са званичним бројем „жртва геноцида“. Несумњиво је да „нестао“ није истозначно изразу „стрељан“ и да су то сасвим различите правне категорије. Одређени број особа, које су се 1995. године технички водиле као „нестале“, теоретски би данас могао бити жив. Разумљиво је ако се ни они ни њихови сродници нису потрудили да релевантне агенције, којима је био пријављен нестанак, накнадно обавесте да су преживели сребреничке догађаје. Ма колико драгоцени као оријентир за процену и тражење несталих, без других материјалних доказа овакви спискови несталих не могу да поуздано одговоре на кључна правна и историјска питања. Али се могу манипулативно користити да сугеришу одговоре који су неутемељени.

Да се вратимо на извештај Комисије Републике Српске о Сребреници из 2004. године. Мада је преглед спискова несталих заиста био користан и у целини добро одрађен посао, убацивање „чињеничке“ верзије преузете из пресуде Крстићу, у комбинацији са врло сугестивном цифром „несталих,“ представља прворазредну методолошку катастрофу која готово да поништава позитиван учинак Комисијиног рада. Пажљиво читање страница 8 до 24 Извештаја из јуна 2004,⁹ које су у потпуности и често дословно плагијаризоване из врло спорне пресуде Крстићу, производи недвосмислено мучан утисак да је по мишљењу

⁹ Види Прилог 1.

Комисије званична прича о Сребреници – суштински веродостојна и тачна. Када се наведене „чињенице“ о броју стрељаних преузете из Крстићеве пресуде саберу у односу на октроисани збир од 8,000 наводно стрељаних, добија се цифра од најмање 5,000 жртава. Локалитети масовног убијања из пресуде Крстићу, уз процене жртава, наведени су и у Извештају Комисије: Петковци, 1,500 до 2,000 жртава (стр. 18); Брањево, 1,000 до 1,200 (стр. 22); Пилице, 500 (стр. 22); Козлук, 500 (стр. 22); Кравица, 1,000 (стр. 16), и Нова Касаба, „један број“ (стр. 16). Све ове цифре Хашког трибунала које Комисија некритички преузима и наводи спорне су и непотврђене било каквим поузданим емпиричким доказима.

Ако Комисија Владе Републике Српске прихвата приказ догађаја из Крстићеве пресуде да су српске снаге одговорне за стрељање најмање 5,000 заробљеника, тиме је наизглед најтежа оптужба против Републике Српске – потврђена. Ако је тако, лукаво је, на другом месту у истом Извештају, правити се као да је 7,108 становника Сребренице још увек само „нестало“. Ако је чињеничка матрица Хашког трибунала из предмета Крстић суштински прихватљива, онда је судбина најмање око 5,000 од тих „несталих“ лица имплицитно решена: Комисија Републике Српске прихвата да су их српске снаге побиле, баш као што Хашки трибунал тврди. Тако стоји по званичном документу Владе, а тај докуменат службено је усвојила особа која се 2004. године налазила на функцији председника Републике Српске – Драган Чавић.

Расположиви докази то, наравно, уопште не подржавају и то није тачно. У нашем нацрту “Извештаја Комисије за Сребреницу” (*Прилог 3*) како је требало да буде написан, то је јасно изложено. Наш нацрт “Извештаја” обухвата чињенице о Сребреници које су биле познате или утврђене до 2004. године, чиме се отклања сваки изговор чланова Ко-

мисије и председника Чавића за коришћење пресуда Хашког трибунала као базе података за њихов Извештај. Али то да је тадашња Влада прихватила оптужбе против Републике Српске за извршење гнусног злочина, упркос томе, јесте прост и шокантан закључак који произилази из свега изложеног у државном извештају. Влада Републике Српске је 2004. године званично усвојила неутемељене тврдње, а тадашњи председник Републике је то оверио службеним ауторитетом свога положаја.

Нова Влада Републике Српске 2010. године покренула је иницијативу за доношење чињенички утемељеног званичног закључка по овом важном питању.¹⁰ На страну то што иницијатива никада није одмакла даље од декларативног опредељења. Ипак, та иницијатива била је потпуно примерена зато што текст усвојен 2004. године није имао никаквог упоришта у чињеницама познатим у време када је био писан, а још мање га има данас када располажемо са великом количином нових података који лажни сребренички наратив разбијају у парампарчад. Извештај из 2004. године представља бедну рачуницу политичких опортуниста, опредељених за линију најмањег отпора. (Узгред, многи од тих услужних опортуниста ускоро затим су на изборима или на друге начине ипак изгубили своје положаје.) То је разлог зашто је наша невладина организација, „Историјски пројекат Сребреница“, припремила нови докуменат који следи формат оног из 2004. године, али се радикално разликује по садржају и закључцима.¹¹ За разлику од текста усвојеног 2004. године, наш предложени текст Извештаја Комисије о Сребреници полази од утврђених чињеница.

¹⁰ Историјски пројекат Сребреница је Влади својевремено понудио своје предлоге и разматрања на ову тему, види *Прилог 4* и *Прилог 7*.

¹¹ Види *Прилог 3*, „Нацрт Извештаја о Сребреници Историјског пројекта Сребреница“.

Очекујемо да ће Влада и установе Републике Српске уклопити резултате нашег труда у свој програм рада и да ће Народна скупштина Републике Српске неодложно формирати анкетни одбор да из темеља преиспита рад Комисије од 2004. године. Задатак нове комисије треба да буде да одреди политичку и моралну одговорност свих учесника у прозводњи Извештаја из 2004. године и да предложи формирање новог тела, на истом нивоу, које ће догађаје у Сребреници у јулу 1995. од почетка испитати и расветлити на озбиљан и одговоран начин.

Стефан Каргановић

ПЛОДОВИ БЕШЧАШЋА – ИЗДАЈА БЕЗ ГРАНИЦА И КОЧНИЦА

Толико о поражавајућем и кукавички формулисаном садржају Извештаја Комисије за Сребреницу, усвојеном од стране Владе Републике Српске у јуну 2004, па затим достављеног наручиоцима Ешдауну и „међународној заједници“. Међутим, када се једном забрази у неодговорност и издају, једна за другом границе падају и све постаје дозвољено. Зато је неопходно потсетити јавност на још једну обавезу коју је влада Драгана Чавића преузела и педантно испунила, поред састављања самоосуђујућег Извештаја о догађајима у Сребреници. Иста Радна група која је у јуну 2004. саставила извештај срачунат да задовољи Високог представника Ешдауну и признањем кривице зацементира одговорност Републике Српске за злочин у Сребреници који није извршила, ускоро затим, 2005. године, по Ешдауновом налогу саставила је још један докуменат истог моралног калибра. То је био списак са 17,342 имена припадника ВРС и других државних установа Републике Српске, наводно умешаних у убијање заробљеника у Сребреници. Тај списак је, као Допуна другог дела претходне године састављеног Извештаја, у Бањалуци 4. октобра 2005. био предат представницима Тужилаштва Хашког Трибунала.

Овај списак, којим тадашња Влада Републике Српске, под председништвом Драгана Чавића, цинкари сопствене грађане, излажући их опасности од кривичног гоњења (што за многе од

њих још увек остаје реална могућност пред Судом БиХ у Сарајеву) нема поређења у аналима односа јавних органа једне државе према сопственом народу. То је јединствен пример нелојалног, неколонијалног понашања према сопственим грађанима, опортунизма и моралног суноврата без граница екипе која се тада налазила на челу Републике Српске. Јавност углавном није ни упозната са овим сегментом сервилне сарадње Чавићеве власти са непријатељима Републике Српске. Зато, у прилогу преносимо тај срамни акт и пружамо увид у докуменат који је Чавићева влада предала представницима Трибунала. Списак представља чисту клевету јер није пропраћен никаквим појединачним доказима кривичне одговорности против лица чија се имена у њему наводе. Зато је, као пример доушничке сарадње сатрапске власти са страним окупатором, овај акт јединствен на светском нивоу. Докуменат носи одговарајуће архивске ознаке хашког Тужилаштва, коме је и био достављен. (Прилог 5)

Као што се види из подугачког списка који је припремио орган Чавићеве владе, међу наводним „саучесницима“ у убијању у Сребреници најбројнији су обични војници и нижи командни кадар јединица ВРС који су се, у јулу 1995, налазили у саставу Дринског корпуса у чијој зони одговорности се налазило подручје Сребренице. У званичном документу Владе који је пратио списак не наводе се никакви основи за уврштавање нити се помињу критеријуми за утврђивање статуса – по дволичној терминологији Радне групе – „учесника предметних догађаја“ (Прилог 5, стр. 15, архивска ознака Хашког трибунала 04632283) који је приписан сваком именованом појединцу. Знаковито је да је овај списак састављен и несумњиво предат Тужилаштву Трибунала у октобру 2005. године. Поред тога што се на списку Чавићеве комисије, као потенцијалне мете кривичног гоњења, без трунке доказа о кривици, нашло неколико хиљада особа подједнако су важна и имена којих на списку нема. Из

непознатих разлога, на списку из 2005. се не помиње најмање осам особа за које је још од новембра 1996. године познато да су биле активно умешане у убијање заробљеника у Брањеву, епизоду која представља важан сегмент сребреничких догађаја. Та лица су припадници Десетог диверзантског одреда Дражен Ердемовић, који је пред већем хашког Трибунала признао да је лично убио између 70 и 100 заробљеника, и његових седам колега из јединице. На рочишту одржаном 19. новембра 1995. ради изрицања казне пред судским већем у Хагу, као суизвршиоце злочина у Брањеву Ердемовић је поименично идентификовао Франца Коса, Марка Бошкића, Станка Савановића, Властимира Голлијана, Зорана Гороњу, Брана Гојковића и Александра Цветковића.¹² Дакле, на списку Радне групе Чавићеве комисије имена особа које су биле познате 2005. године, и за које би се са високим степеном разумне вероватноће могло предпоставити да су заиста били „учесници предметних догађаја“ – уопште се не помињу. Али истовремено, без навођења икаквих доказа, осим неких личних података који би могли олакшати евентуално хапшење, убележена су имена преко седамнаест хиљада обичних припадника ВРС, излажући их на тај начин опасности од политички мотивисаног кривичног гоњења. Какво би објашњење Драган Чавић могао да понуди за ову колосалну аномалију?

Доказ да је оптужујући списак Радне групе Чавићеве комисије и даље врло актуелан недавно је пружио Мунира Субашић, председница Удружења мајки енклава Сребренице и Жепе која је високој делегацији немачког тужилаштва на сребреничкој комеморацији 11. јула 2018, конкретно главном криминалистичком инспектору Савезне републике Немачке, Клаусу Зорну,¹³ уручила „списак са

¹² Prosecutor v. Erdemovic, ICTY sentencing hearing, 19 November 1996, p. 210: <http://www.icty.org/x/cases/erdemovic/trans/en/961119IT.htm>

¹³ Patria, 9. јул 2018, <http://nap.ba/new/vijest.php?id=46627>

више од 22,000 људи који су побројани у извештају комисије за Сребреницу¹⁴. Госпођа Субашић је том приликом немачком званичнику у основи тачно пренела да је „овај списак од 22.000 осумњичених Влада Републике Српске направила 2005. године.¹⁵ Небитно је што је госпођа Субашић, ради драматског ефекта, релевантну цифру од 17,342 на своју руку преиначила у „више од 22,000.“ Важно је само то да удворичка операција Чавићеве владе позната као „Извештај комисије о Сребреници“ до данашњег дана рађа своје отровне плодове и да се непријатељи Републике Српске на њу непрекидно позивају.

А што се тиче ових 22,000 *vogelfrei* несрећника, данас жртва пакости госпође Субашић а пре тога, 2005. године, бескичмењаштва сопствене владе, главни криминалистички инспектор Савезне немачке полиције Клаус Зорн, након што је у Поточарима запримио Субашићкин демарш знаковито је изјавио да „ниједан починилац геноцида у Сребреници који се крије у Немачкој не би требало да се осећа сигурним од истраге, привођења и пресуде“.¹⁶

У древној Грчкој, виновницима оволиког бешчашћа била би изрекнута мера остракизма и они би били прогнани из заједнице чије су припаднике тако тешко осрамотили и оштетили.

Списак „осумњичених“ који је саставила Чавићева Радна група ставља на вечни стуб срама управо Драгана Чавића и његове сараднике, нечасну дружину која је поданичким усвајањем лажног Извештаја о Сребреници 2004. године покушала да обрука Републику Српску.

Стефан Каргановић

¹⁴ М. Кременовић, „Удружења сребреничких жртава прете новим списком наводних учесника у злочину,“ Политика, 7. јул 2018.

¹⁵ Patria, 9. јул 2018, *ibid*.

¹⁶ Искра, 14. јул 2018, <http://iskra.co/republika-srpska/dodik-pozvao-bivse-vojnike-vracajte-se-kuci-pocinje-hajka/>

НЕПРИЈАТЕЉИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ЛИКУЈУ: РЕАКЦИЈЕ НА ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ О СРЕБРЕНИЦИ 2004. ГОДИНЕ

Одједи на „Извештај Комисије Владе РС“ уследили су одмах широм света, како у медијима тако и у публикацијама озбиљније природе. Без изузетка били су неповољни по Републику Српску. Неколико примера то ће показати.

На домаћем плану, ускоро се и са пуно разлога тријумфалистички огласио сарајевски надри-научник и самопроглашени стручњак за геноцид, Смаил Чекић. Ешдаун је Чекића поставио за бошњачког члана Чавићеве комисије, поред још једног несрбина, Гордона Бејкона (Gordon Bacon), званичника Међународног комитета за нестала лица (ICMP) и члана извршног одбора те организације, чија се главна лабораторија налази у Тузли а основни задатак је фалсификовање и лажно приказивање форензичких доказа у вези са Сребреницом. Чекићево задужење је било да делује у својству Ешдауновог „политичког комесара“ и надгледа рад и усмерава закључке Комисије.

У свом накнадном осврту на рад Комисије Владе Републике Српске (*Прилог 8*), где је учествовао у својству потпредседника, са нескривеном злурадешћу Чекић наводи да је Комисија „утврдила да је у периоду од 10. – 19. јула 1995. ‘ликвидирано више хиљада Бошњака, на начин који представља тешка кршења међународног хуманитарног права’, укључујући и геноцид (“Комисија је преузела хи-

сторијски контекст и чињенично стање садржано у Пресуди 'Тужилац против Радислава Крстића', којом је оптужено лице у другостепеном поступку осуђено од стране Хашког трибунала, за 'помагање и подржавање геноцида' почињеног у Сребреници")." Уколико се уваже Чекићеве премисе, јасно је да и његови закључци логички следе. У продужетку, Чекић са очитим задовољством наводи и то да је „Влада Републике Српске у цјелости прихватила извјештаје Комисије за Сребреницу и све њене препоруке, чиме је Република Српска признала ('... Прихватање и суочавање са чињеницом да су неки припадници српског народа починили злочин у Сребреници у јулу 1995. године...' ¹⁷ своју одговорност за планирање и намјерну ликвидацију Бошњака.“

У свом коментару, немачки часопис „Шпигел“ каже: „Власти босанских Срба у среду су се по први пут јавно извиниле за сребренички масакр који се догодио 1995. године – највеће зверство у Европи после Другог светског рата. Званични представници босанских Срба такође су признали да је при крају сукоба у Босни који је трајао између 1992. и 1995. то убијање било организовано од стране српских снага. Више од 7,800 мушкараца и дечака било је побијено. У својој изјави, влада босанских Срба је изразила 'саучешће болу сродбине сребреничких жртава и искрено жаљење и извињење за трагедију која их је задесила.'“¹⁸

Британска државна информативна служба ВВС није много заостајала. Под драматичним насловом „Босански Срби признају Сребреницу,“ преноси се да је „званична истрага босанских Срба у вези са догађајима у Сребреници у јулу 1995. године установила да су српске снаге побиле не-

¹⁷ Ово је директан цитат из обраћања Драгана Чавића нацији 22. јуна 2004, након што је усвојио Комисијин Извештај о Сребреници.

¹⁸ *Spiegel Magazine*, 11/12/2004

колико хиљада Муслимана,“ па додаје да је то „први пут да власти босанских Срба признају убиства која је Хашки трибунал за ратне злочине окарактерисао као геноцид.“

ВВС затим своју јавност упознаје и са неким наводним садржајима тог признања:

„Снаге босанских Срба су планирале операцију у три етапе: напад на град, раздвајање жена и деце, и погубљење мушкараца. Војне и полицијске јединице, као и специјалне јединице МУП-а, учествовале су у убиствима.“¹⁹

Оба утицајна медијска текста садрже значајне нетачности и пропусте. У Извештају комисије не пише изричито да је „више од 7,800 мушкараца и дечака било побијено,“ мада се такав утисак лако могао стећи зато што се у једној процени у Извештају дипломатски говори о „око 7,100 несталих.“ Пошто Комисија Владе РС, у настојању да задовољи наручиоце Извештаја, не доноси никакав контекст, а усваја „чињеничку матрицу“ и терминологију већа Хашког трибунала које је генерала Крстића за Сребреницу осудило за геноцид, немачким новинарима је тешко замерити ако су извукли привидно логичан закључак. Вест коју преноси ВВС такође је испуњена произвољним тумачењима, али с обзиром на сервилну интонацију Извештаја Владе РС од 2004. године и одсуство у њему сваке критичке дистанце у односу на догађаје, и овде је тешко изнети убедљив приговор.

Ако тадашњој влади Републике Српске није било стало да се бори за објективно приказивање чињеница, зашто би о томе бринули новинари ВВС? Зато је разумљиво да у свом жару да оцрне Републику Српску – за шта им је сама влада пружила неодољиви подстицај – страни новинари измишљају план „у три етапе“ који чак ни Хашком трибуналу није пао на памет. Није им замерити ни за то што хладно оптужују војне и полицијске структуре РС за масовно уби-

¹⁹ *BBC NEWS*, 6. јун 2004.

ство, занемарујући при томе кључну улогу Десетог диверзантског одреда у чијем је саставу био лажни сведок Дражен Ердемовић. За ту јединицу још увек се не зна у оквиру каквих структура и за рачун каквих служби је деловала када је вршила стрељање заробљених Бошњака. Комисији 2004. године није падало на памет да тако значајну чињеницу истражи.

У светлу пропуста сачинитеља Извештаја да барем наведу и појасне основне чињенице, ни коментар америчког дневника "*Seattle Times*" нимало не изненађује:

„У коначном извештају српске комисије у вези са сребреничким масакром 1995. године признаје се да су снаге босанских Срба планирале масовно убиство 7,800 муслиманских мушкараца и дечака, изјавио је јуче један међународни званичник. ‘Овај извештај представља признање и износи појединости плана који је предвиђао циљану ликвидацију хиљада Бошњака (Муслимана) од стране српских снага,’ рекао је Бернард Фасије, заменик међународног администратора Босне.“²⁰

Нема дилеме о коме је „међународном администратору Босне“ овде реч: ради се о „лорду“ Цереми Ешдауну, наручиоцу Извештаја Комисије Владе РС. Пред његовим грубим претњама нико од властољубивих „руководилаца“ тадашње Републике Српске (са часним изузетком председника Врховног суда, Марка Арсовића, који је демонстративно поднео оставку на чланство у комисији зато што му је било онемогућено да професионално ради свој посао) није смогао грађанске храбрости да одбије учешће у нечасној работи и да се повуче са положаја.

Реакције широм света биле су у истом духу. „Корак ка прихватању стварности,“ тако се коментаришући Извештај Комисије ликовало у уводнику једног арапског листа:

²⁰ *Seattle Times*, 9. новембар, 2004.

„Овог јуна босански Срби су направили један важан корак према стварности када је њихова ентитетска влада најзад признала да Срби јесу починили масакр. Ове недеље, они су објавили извештај где се наводи да су српски истражитељи утврдили да су Младићеви целати побили више од 7,000 бошњачких жртава. Порицање овог зверског чина најзад је прекинуто. Срби више неће морати да живе у лажи. Сада се морају суочити са кривицом коју носе за тај одвратан злочин.“²¹

Уводничар из далеке земље се вара када мисли да је ту било некаквих српских истражитеља и да су они нешто утврђивали. Он по инерцији предпоставља уобичајени начин понашања људи којима је стало до своје државе и до свога народа али он не зна да тадашње препаднуте власти Републике Српске приликом „утврђивања чињеница“ нису истраживале апсолутно ништа, већ су користиле искључиво материјал из пресуде Хашког Трибунала.

Степен њихове сервилности очитује се у изјави премијера Пера Букељевића да он у потпуности „подржава активност радне групе за примену коначног извештаја Комисије за Сребреницу“ где такође нуди и „сву потребну подршку владе“ на реализацији тог великог задатка.²²

У Извештају UNHCR за Босну и Херцеговину 2006. године синтетизују се на следећи начин све наведене перцепције Извештаја комисије Владе РС:

„2003. године Дом за људска права БиХ наредио је РС да спроведе детаљну истрагу о судбини особа које су се још увек водиле као нестале после масакара око Сребренице у јулу 1995. Сребреничка комисија најзад је почела са радом у јануару 2004. и саставила је извештај, који је Влада РС усвојила, где се по први пут признају обим и природа звер-

²¹ <http://www.freerepublic.com/focus/f-news/1246585/posts>

²² *Онаса*, 4 мај, 2005.)

става која су била почињена након пада ‘безбедне зоне’ у Сребреници. Извештај садржи нове појединости о локацијама масовних гробница.²³

Као што се могло очекивати, коришћење Извештаја комисије Владе РС о Сребреници као такорећи крунског доказа званичног наратива врло брзо је ушло и у *mainstream* академске расправе по овом питању. Навешћемо два упечатљива и утицајна примера.

У издању часописа *Cultures & Conflits*, 2007. године објављен је зборник текстова под насловом: “Srebrenica 1995: analyses croisées des enquêtes et des rapports,” у оквиру којег се налази и прилог специфично посвећен Извештају Комисије и његовим последицама.²⁴

После увода који је већ постао стандардан (“На седници од 28. октобра 2004. Влада РС је усвојила извештај који је ‘доказао ван сваке могуће сумње да су у јулу 1995. на подручју Сребренице били почињени злочини широког обима...’) прешло се на суштину ствари:

„Тешко је рећи да је [усвајање Извештаја] произвело преокрет у свести Срба, али оснивање комисије и чињеница да је њен извештај био заснован највећим делом на изворима самих власти РС потврђује став, који се и у самом тексту назире, да извештај представља одраз зрелости српског народа.“

Имајући у виду атмосферу притисака и манипулације у којој је Извештај настао, као и одсуство у његовом садржају најмањег трага од озбиљног научног истраживања, ово више звучи као увреда него као комплимент. Али то ипак открива крајњи, „педагошки“, циљ овог подухвата:

²³ Freedom House, Nations in transit / Bosnia-Herzegovina [2006]: http://www.unhcr.org/refworld/country_„FREEHOU„,БИХ„473aff31a,0.html

²⁴ *Cultures & Conflits*, 2007: “Srebrenica 1995: analyses croisées des enquêtes et des rapports,” Picard Michele, Zinbo Asta, *Sur le rapport du gouvernement de la Republika Srpska*.

„Мада је највећи део чињеница већ био добро задокументован [*sic!*], било је важно да РС оснује тело које ће самостално доћи до таквих закључака...“

Што се тиче незгодног питања притисака који су врше ни у циљу обликовања коначног текста, признаје се да је то „са становишта српског јавног мњења у РС ослабило легитимитет закључака у извештају.“ Па сазнајемо и то да „текст извештаја није био објављен, тако да обични грађани нису били детаљно обавештени о закључцима које садржи, док су његови прилози остали строго запечаћени.“²⁵

Грађани су, очигледно, били обавештени само о извештејима која су била упућена у њихово име.

Заиста, тако и треба да се ради у „транспарентном“ и „демократском“ амбијенту који је „међународни администратор у Босни,“ заједно са својим сервилним локалним сатрапима, наумио да заведе у једној непросвећеној колонијалној земљи.

Осврт америчког научника, специјалисте за Босну, Чарлса Инграо [Charles Ingraо] заокружиће слику. Као један од уредника зборника научних радова “*Confronting the Yugoslav Controversies*,” он пружа следећу поражавајућу оцену:

„У светлу изведених доказа, бројне пресуде Хашког трибунала и Међународног суда правде, Извештај комисије Владе Републике Српске, као и ‘суочавање са истином’ од стране бившег председника РС Драгана Чавића, не остављају места за сумњу у вези са првим правно признатим геноцидом у Европи од краја Другог светског рата.“²⁶

Ешдаун и „међународна заједница“ могли су и сами да напишу и потпишу Извештај о Сребреници, али без сарадње и признања „оптужених“ то им ништа не би вредело.

²⁵ Исто, *Cultures & Conflicts*

²⁶ Charles Ingraо, Thomas A. Emmet: “*Confronting the Yugoslav Controversies, A Scholars’ Initiative*” [Purdue University Press, 2009], стр. 42.

Постоји теоретска могућност да Инграо и други страни посматрачи преувеличавају значај документа о коме је овде реч, као и да прецењују важност функционера Републике Српске који га је, у име државе, озваничио. Међутим, ипак упада у очи једна непобитна чињеница: истакнути амерички стручњак за Балкан, Чарлс Инграо, Чавићево „суочавање са истином“ по политичком значају ставља у исти ранг са пресудама Хашког трибунала као доказ да је Република Српска у Сребреници починила гнусни злочин геноцида.

Тај посве сумњиви комплимент довољно говори о важности Ешдауновог пројекта у склопу операције подривања и коначног укидања Републике Српске као „геноцидне творевине“. Истовремено, то одсликава морални профил Ешдаунових локалних српских сарадника који су се тада налазили на положајима власти. Без њихове свесрдне помоћи и безграничне спремности да државне интересе жртвују личним, Ешдаун не би могао да постигне ништа.

Стефан Каргановић

КОМИСИЈА ЗА СРЕБРЕНИЦУ: ИДЕЈА ЧИЈЕ ВРЕМЕ ДОЛАЗИ, ИЛИ ЈЕ ВЕЋ ПРОШЛО? (2015)²⁷

Неочекивани предлог председника Републике Српске Милорада Додика, почетком маја јубиларне године (2015) када се обележава двадесетогодишњица Сребренице, да се формира Међународна комисија која ће испитати позадину и фактографију тог догађаја и својим закључцима затворити ову сложену причу изазвао је скоро исту количину контроверзи као и сама Сребреница.

Да ствар поставимо у одговарајући контекст, овај предлог је изнесен скоро истовремено са подједнако неочекиваном посетом председника Републике Српске Меморијалном центру у Поточарима и елоквентним уздицањем Сребренице, са његове стране, на статус „огромног злочина који је направио и огромну политичку сметњу“. Истина, са приметном намером политичког балансирања, ускоро затим из истог извора уследила је очигледно неспорна изјава, која је међу српским становништвом могла само позитивно да одјекне, да је слика о дешавањима у Сребреници „непотпуна без података о српским жртвама“. Да ли је то довољно да покрије пропуст што приликом ходочашћа у Меморијални центар у Поточарима, након што је из пијетета према бошњачким жртвама положио цвеће испред споменика и приложио 50.000 КМ из буџета Републике

²⁷ *Печаш*, бр. 373

Српске, председник се није окренуо свом домаћину, тадашњем председнику општине Сребреница Тамилу Дураковићу, да га позове да са њиме седне у аутомобил и заједно скокну до оближњег Братунца да би се Дураковићу учтиво пружила прилика да направи симетричан гест на гробљу српских жртава Сребренице? То је питање на које само шира српска јавност може дати меродаван одговор.

Управо ради контекста, треба додати још две релевантне чињенице. Прво, да (са контроверзним изузетком предлога за формирање Комисије за Сребреницу) на непуних месец дана од обележавања двадесетогодишњице, са свим политичким, правним и моралним импликацијама које то подразумева, Република Српска није имала званичан став у односу на догађај о коме, бар на кратко, током прве половине јула сваке године бруји цео свет. Друга кључна чињеница, како преносе „Новости“ од 3. јуна 2015, је то да се „Београд и Бањалука налазе под жестокиим притиском да њихови највиши политички представници буду 11. јула у Поточарима, на дан обележавања 20 година од злочина у Сребреници.“

Политичка рачуница је кристално јасна и свако ко зна да сабере $2 + 2$ (тачан одговор, узгред речено, је 4 а не 5, супротно од онога што је притешњеној жртви истражног поступка тврдио иследник у Орвеловом роману „1984“) схватиће о чему се ради.

Да би претходна разматрања уоквирили, потребно је нагласити још и то да се на бошњачкој страни предлог председника Додика, како би се у Америци рекло, „срушио као оловни балон“ или, на српском, дочекан је на нож. Мунира Субашић из знамените организације „Мајке Сребренице“ одбија да чује за Додикову комисију зато што је у потпуности задовољна закључцима комисије његовог претходника Драгана Чавића из 2004. године. Она зато не жели да се даље чепрка по овој теми: „Не разумем нову коми-

сију. Комисија Републике Српске имала је пет српских, једног бошњачког и једног међународног експерта.²⁸ Дакле шта, он не верује својим људима и зашто би им сада веровао?“ госпођа Субашић председнику Додiku поставља наизглед врло логично питање.

Наравно, скривени софизам који је садржан у њеном питању налази се у чињеници да је комисија чијим је резултатима госпођа Субашић толико задовољна формирана под застрашујућим притиском тадашњег Високог представника у БиХ Педи Ешдауна, уз пуну сарадњу тадашњег председника Републике Српске Драгана Чавића, а све са изричитим задатком не да се испита природа догађаја него да се потврди и стави званични имприматур Републике Српске на пресуду Хашког трибунала у тада актуелном предмету Крстић. У тој пресуди зацртане су основне контуре наводних сребреничких догађаја, са надуваним бројевима жртава и неутемељеним закључком о почињеном „геноциду“. Комисија је лојално и у потпуности одрадила свој фалсификаторски задатак и њен самоинкриминишући Извештај, објављен 2004. године уз телевизијску препоруку Драгана Чавића, од тада виси као воденични камен око врата Републике Српске.

На таквом општем фону, тренутни председник Републике Српске недавно је лансирао своју иницијативу за формирање нове комисије која би се бавила Сребреницом. На самом почетку, упада у очи председникова пропратна изјава, уз тај предлог: „Ми желимо истину о томе, могло би се то постићи кроз нову међународну комисију која, какве год податке да да – ми смо спремни да их прихватимо.“²⁹

Сви ће се сложити да оваква изјава, из уста искусног политичара, обилује необичностима. Жеља за истином о

²⁸ Односи се на Смаила Ченгића и Гордона Бејкона.

²⁹ *Balkan Insight*, 25. март 2015.

Сребреници је похвална, али шта су за задњих деценију и по установе Републике Српске урадиле на прикупљању елемената истине у вези са Сребреницом? Да ли ће се „нова комисија“ у свом раду наслањати на већ постојеће податке у „набреклом“ сребреничком архиву Републике Српске, или ће ту тему обрађивати од почетка? Како је могуће унапред јавно прихватити неформулисани и необразложени закључке још неформираног тела, за сада непознатог састава и неутврђене методологије рада? Шта ако би та нова комисија објавила закључке који се битно не би разликовали од закључака Чавићеве комисије из 2004. године? Да ли би званична Република Српска била „спремна да их прихвати“?

Очигледно је да је ова прича знатно ширира и дубља од простог формирања комисије да проучава неко питање од јавног значаја. Овде се ради о питању које је, у моралном и политичком погледу, за Републику Српску од највишег егзистенцијалног значаја. Или се у јулу 1995. у Сребреници догодио геноцид, смакнућем 8,000 бошњачких ратних заробљеника, или није. Или су политичке и војне установе Републике Српске саучествовале у извршењу државног злочина, или нису. Или је Република Српска саздана на најгнуснијем злочину који познаје међународно кривично право, или није. *Tertium non datur.*

То су питања којима се сме приступити искључиво са највишим степеном државничке озбиљности и одговорности. Сваки облик површности и брзоплетости у овој материји за најтежу је осуду и – недостојан је одговорног јавног радника.

Одговори на ова питања, какви год они били, морају настати као резултат савесног проучавања расположиве доказне грађе, без икакве политичке конотације или тежње да се удовољи било чијем политичком интересу или агенди. Можда председник Додик није успео да изрази све што је

у вези са овим имао на уму, или можда медији нису веродостојно пренели дубље аспекте његовог размишљања, али у председниковим јавним иступима примећује се врло мало трагова свести о правој, изузетно сложеној природи процеса за чије покретање се zaloжио.

Да ли је могуће и пожељно формирање међународне комисије за Сребреницу, и под којим условима? У начелу, одговор је несумњиво потврдан. Међутим, свако непромишљено упуштање у овај колико користан толико ризикант и потенцијално опасан подухват, извршено под утицајем ситних дневнополитичких прорачуна, са становишта националног интереса Републике Српске претстављало би рецепт за катастрофу.

У атмосфери која је у односу на Сребреницу потпуно поларизована, формирање непристрасног тела које би са научном педантношћу испитало Сребреницу и извело закључке које би не само српска већ и све остале заинтересоване стране (Сарајево и Англоатлантска коалиција) биле морално принуђене да прихвате, изгледа као изразито неостварив пројекат. Међу странама не постоји ни најминималнија чињеничка и методолошка сагласност, што би им омогућило хармоничну сарадњу на заједничком постизању објективне истине.

То је, у овом тренутку, главни и за сада непремостиви камен спотицања на путу формирања било какве „међународне комисије“ са задацима и аспирацијама које помиње председник Додик. Према томе, уколико се ради о начину извођења општеприхватљивих, ауторитативних закључака помоћу којих би се даљња расправа о Сребреници смирила и била стављена „ад акта,“ и поред најбољих жеља председника Републике Српске пројекат таквог формата је унапред – мртворођен.

Али то не значи да се на овом плану промишљеним деловањем ипак не би дало постићи нешто од користи за

утврђивање истине. Ако (као што би требало) одбацимо фарсични концепт усаглашене или „договорне“ историје из злогласних комунистичких времена, и ако не ушетамо у клопку коју би сами себи поставили провинцијалним покушајем да марифетлуцима насамаримо космополитске мајсторе, постоји начин да помоћу идеје коју председник предлаже допринесемо утврђивању објективне истине о Сребреници. Али претходно морамо се одрећи мегаломанских планова за формирање фантомских „комисија“ које би наводно једним ударцем решиле целу ствар. Као пројекат у служби истине, у данашњем свету то је, пре свега, немогућа мисија. Али више од тога, вратило би се као бумеранг уколико би нова комисија, као она Чавићева 2004. године, завршила под фактичком контролом чинилаца који упорно намећу по Републику Српску фатални наратив о „геноциду“ у Сребреници. Услед неспособности власти у Републици Српској да измозга или примени неко друго и креативније оперативно решење, то значи да би објективан ефекат рада такве комисије био недвосмислено на штету не само прекодринских Срба већ и целокупног оклеветаног српског народа, у обе државе.

Зато, трезвен план подразумева две компоненте. Прво, неуморно фактографско истраживање, прикупљање и сређивање чињеничке грађе за историјски тренутак, који неизбежно долази, када ће се садашња конфигурација геополитичких снага у свету распасти и када ће ти подаци сигурно доћи до изражаја, обликујући не више епизодну него трајно утврђену историју. Република Српска располаже ресурсима и установама (као што је дремљиви „Републички центар за истраживање рата“ у Бањалуци, са годишњим буџетом који премаша пола милиона КМ) од којих би могла да очекује агилну акцију и опипљиве резултате. Друго, ако се сматра да би формирање некакве комисије било од користи – а под одговарајућим околностима могло би да буде

– онда том послу треба приступити на темељан а не кампањски начин.

На првом месту, имају се схватити неизбежна ограничења која би пратила рад и одређивала домет сваке комисије овакве врсте. Комисија би у постојећем политичком и медијском амбијенту по својој природи била спорна, чак и када би, на молбу председника Додика, пристали да јој председавају Мајка Тереза и свети Сава. Њен извештај би могао бити значајан у мери у којој би се базирао на признатој научној пракси и методологији, али то му не би помогло да не буде презриво одбачен од стране оних чији се наратив не би уклапао у њене закључке. Извештај такве комисије могао би да претставља морални и интелектуални тријумф, али са незнатним политичким учинком.

Друго ограничење које се мора имати у виду односи се на постојећу релативно оскудну чињеничку грађу, која је узгред тешко прејудицирана пропагандним кривотворењем од стране снага што на глобалном нивоу доминирају јавним дискурсом и грчевито се држе службеног наратива о „сребреничком геноциду.“ Кључни докази су под ембаргом и остаће недоступни још десетинама година. Расположиви подаци највећим делом су прибављени под условима тоталне контроле и неограничене могућности филтрирања од стране Трибунала у Хагу и сродних заинтересованих установа које са њиме сарађују. То значи да док сви, па и најповерљивији, архиви не буду отворени и не постану доступни професионалним историчарима, чак и најпоштенија комисија за Сребреницу, састављена од најкомпетентнијих стручњака, радиће под хендикепом и са недовољним ресурсима за извођење било каквих других осим врло условних и провизорних закључака.

Такви закључци могли би да буду ефектни као убедљива критика несувислости службеног наратива о Сребреници, али ипак били би далеко од свеобухватног и

задовољавајућег објашњења тога што се догодило, што значи да не би ставили тачку на острашћену расправу по овом питању.

Републици Српској није потребна комисија звучних имена, али сумњиве лојалности историјској истини са илузорном мисијом да о Сребреници састави наратив који ће сви поздравити. Међутим, Републици Српској могла би користити комисија угледног састава, скромног назначења и са трезвено постављеним задатком да критички испита све што је о Сребреници у овом тренутку познато и да то преточи у једну научно утемељену, али не коначну оцену догађаја.

Што се припадника евентуалне комисије тиче, да би се избегла свака једностраност неопходно је да у њеном саставу буду заступљени стручњаци из свих земаља чланица Савета Безбедности УН и, додатно, земаља припадница БРИКС-а које нису чланице СБ УН.

Такву Комисију за Сребреницу „Историјски пројекат Сребреница“ би свим својим средствима здушно подржао.

Стефан Каргановић

Пук. Ратко Шкрбић:
КОНТРОВЕРЗЕ ИЗВЕШТАЈА
КОМИСИЈЕ ВЛАДЕ РС:
„ДОГАЂАЈИ У И ОКО СРЕБРЕНИЦЕ
ОД 10. ДО 19. ЈУЛА 1995.“³⁰

1. Увод

Као привремено радно тело Владе Републике Српске (Влада РС) Комисија за истраживање догађаја у и око Сребренице од 10. до 19. јула 1995 (у даљем тексту Комисија) образована је одлуком Владе РС на њеној 52. сједници, од 15. 12. 2003 (у даљем тексту Одлука, документ А/1).

– „Циљ је утврђивање *јуне истине* о догађајима у и око Сребренице.

– Сврха је: остваривање мира и стварање повјерења у целој БиХ.

– Мандат комисије: 6 месеци од дана конституисања (до 12.07.2004. год, напомена аутора).

– Доставља мјесечне извештаје Влади РС а завршни три дана пре истека мандата.

– Конститутивна сједница Комисије одржана је 12. 01.2004. Понуђен је нацрт Пословника (А/3) и постигнута сагласност око доношења Плана рада (А/4) и других оперативних аката који су убрзо усвојени.

³⁰ Односи се на Извештај Комисије Владе РС, „Догађаји у и око Сребренице од 10. до 19. јула 1995. године, број Трибунала 04220277. “Анализа Извештаја преузета је из ауторове књиге *Сребреничка подала, са освртом на Извештај Комисије Владе Републике Српске 2004.* (Београд, 2013).

– Мотив за формирање Комисије је обавеза РС да одговори на захтев Дома за људска права БиХ. Одлука Дома односи се на 49 пријава које су поднели најближи рођаци лица несталих у догађајима у и око Сребренице³¹.

Обавеза никада не може бити мотив. Обавеза је нужда, морање, задатак, наредба као што ћемо у наредном ставу видети, а не мотив. Мотив је унутрашње стање које човека тера да нешто уради.

- Дом за људска права је наредио РС да „по хитном поступку“ објави све информације које поседује, „а које се односе на судбину и мјеста гдје се налазе нестали...“, открије „све информације... које се односе на локације појединачних, масовних, примарних и секундарних гробница жртава догађаја у Сребреници које нису раније објелодањене“ и, поред осталог, „спроведе потпуну, сврсисходну, темељну и детаљну истрагу о догадајима који су довели до утврђених кршења људских права, како би... чланови породица и јавност сазнали за улогу РС у масакру у Сребреници јула 1995, за њене касније покушаје да прикрије ове чињенице, те за судбину и мјесто гдје се налазе лица нестала у Сребреници у јулу 1995.“

- Педи Ешдаун у писму предсједнику РС Драгану Чавићу и премијеру РС Драгану Микеревићу од 25. 12. 2003. истакао је „важност рада Комисије“, подржао ставове Дома за људска права и чињеницу да се Комисија мора руководити „довољним фондовима, потпуним приступом свим релевантним документима“ и свједоцима.

- Руководећи се Оперативним планом, Комисија је са активностима почела фебруара 2004.

Дакле мандат Комисије траје до 12.07.2004. године. Дом за људска права наредио је Републици Српској (РС) да Ко-

³¹ Овај и остали цитати који ће бити истицани су из предњег документа.

мисију формира. Ко може наредити РС? Има ли Дом таква овлашћења и надлежности да нареди једном од ентитета Босне и Херцеговине? Дом је наредио РС да за шест месеци открије све информације које се односе на масовне гробнице, што нису могли урадити Влада из Сарајева и Међународни кривични суд за бившу Југославију (МКСЈ) за девет претходних година. Какав чаробни штап има Комисија Владе РС да то, што није могао урадити МКСЈ за девет година, обави за шест месеци и да у том периоду открије догађаје који су довели до „утврђених кршења људских права“? Дакле, видимо да су кршења људских права већ утврђена и само их треба „темељитом истрагом“ потврдити, како би се сазнала, одн. потврдила, улога РС у масакру у Сребреници. И у овом случају јасно је да је масакр већ дефинисан и утврђен унапред и да га само треба службено потврдити откривањем улоге РС у њему.

„Одлука Дома за људска права од 03. 03. 2003. преузела је и неке веома важне компоненте (историјски контекст и саме чињенице које се односе на догађаје у и око Сребренице) садржане у првостепеној пресуди Хашког трибунала, *Тужилац против Радислава Крстића* (А/8), од 02. 08. 2001“.

Ако није завршено истраживање, а није, јер је наводно због тога Комисија и формирана и Дом за људска права БиХ је преузео неке чињенице из првостепене пресуде Крстићу, на основу чега се онда Крстићу судило? А Комисија се руководила том Одлуком Дома и, како ћемо касније видети, једноставно је преписала текст преузет из пресуде Крстићу. На самом почетку видимо да је Комисији наметнуто коришћење већ постојећих материјала и „чињеница“ утврђених на суђењу генералу Крстићу. Ту има перверзне логике. Комисија је тако радила јер је била ускраћена и за време и ресурсе који би омогућили темељито и свеобухватно истраживање.

„Најважнија питања о којима је Комисија требало да прикупи одговарајућу чињеничну грађу јесу: испитати наведене злочине, коликог су обима, ко их је наредио и извршио. Између осталог, потребне информације требало је прикупити о разним питањима везаним за наведене догађаје: заузимање Сребренице, покушај евакуације становништва, хуманитарна криза, стање у Поточарима, ситуација у мјешовитој колони, откривање судбине и мјеста несталих лица, откривање информација о новим локацијама појединачних и масовних гробница, идентификација жртава, као и други догађаји од значаја за рад Комисије“.

Ово би требало да је све већ било завршено пре подизања оптужнице против против Крстића и других за те догађаје. Како би Комисија била у стању све то да заврши за шест месеци и, још релевантније питање, зашто је добила такав задатак, јер све то је у предмету Крстић већ наводно „утврђено“? Један од могућих одговора је да је те „утврђене“ чињенице неко требао верификовати, а са политичког становишта најбоље је да то уради Влада РС. Чија потврда би била снажнија од потврде Владе РС, јер како смо видели тражи се да се открије њена улога у масакру и догађајима у којима су кршена људска права? Најбоље да то уради Комисија те владе која је већ жигосана као инспиратор инкриминисаних радњи, јер то би представљало њено директно признање. Војска Републике Српске (ВРС) није Сребреницу офанзивно ни заузела, нити је према оперативном плану имала такву намеру. Али када је, током борби са јединицама 28. дивизије А РБиХ, команда Дринског корпуса (ДК) ВРС увидела да Сребреницу нико и не брани, да је 28. дивизија А РБиХ напустила сребреничко подручје, јединице ДК ушле су у град. То је са аспекта војне доктрине легитиман поступак војске. Заузимање и држање територија је један од битних арбитара окончања сукоба. Покушај евакуације не датира од тада. Прву евакуацију је

организовао УНПРОФОР 1993. године и до априла те године евакуисао је око 9.000 цивила из Сребренице када је Влада из Сарајева обуставила те евакуације. После тога становништво је масовно илегално напуштало енклаву. У једном документу 28. дивизије стоји „само у последњој седмици енклаву је напустило око 1000 становника“. У другом документу, наређењу, забрањује се самовољно напуштање енклаве. То је наведено у 2. поглављу ове књиге.

Чуди поступак Комисије да 28. дивизију, која се пробијала ојачана остатком војноспособних мушкараца, назива исто као и Тужилаштво Хашког трибунала, „мјешовита колона“. Није то мешовита колона. То је 28. дивизија А РБиХ, која се пробијала из окружења под оружјем. Војнички, борбени обрачун са 28. дивизијом за ВРС је легитиман и нико то не може оспорити. Поражавање 28. дивизије би неминовно довело и до напуштања те територије од стране цивилног становништва, јер је до тада већ успостављен образац понашања у сукобу у БиХ да становништво не опстаје на територији коју више не контролише његова војска. Тачније него да је Сребреница заузета, могло би се рећи да је била поражена 28. дивизија и то помоћним снагама ДК ВРС. Такав преседан, да помоћне снаге у одређеним околностима постигну веће успехе од главних снага, није непознат анализима војне праксе. У таквој ситуацији командант јединице врши измене одлуке у складу са новонасталом ситуацијом и ојачава помоћне снаге ради експлоатације ефеката њиховог успеха. Истовремено, то је још један од показатеља да Муслимани нису имали намеру да бране Сребреницу.

„Замишљен је обухватан научни поступак, детаљнији приказ генезе догађаја за наведени период (10-19. јул 1995) при чему би се примјењивала строжа методологија утврђивања чињеница и извођења доказа.“

Каква је то „строжа методологија“? Строжа од које друге методологије? Треба ли построжити методологију

којом се служио МКСЈ или неко други ко се бавио истраживањима догађаја у и око Сребренице? Шта уопште значи овакав став када се не зна која је методологија до тада примењивана и ко ју је примењивао? Ваљда је то најава да то што Комисија открије „строжом методологијом“ јесте неприкосновена Истина.

По дефиницији, Методологија је приступ неком проблему, начин како се истражује. Не постоји блажи и строжији приступ. Постоји само научни приступ, признат од науке као као исправан. У конкретном случају, од стране тужилаштва Хашког трибунала, коришћена је углавном форензичка методологија. Чини се да је такав приступ пружао највише могућности за манипулацију, поготово ако се има у виду чињеница да су право на вршење ексхумација, као један од кључних сегмената форензичких истраживања „масовних“ гробница, имали само ИСМР (Међународна комисија за нестале особе) из Тузле и Федерална Комисија за тражење несталих из Сарајева. Нико неутралан и нико са српске стране није могао присуствовати ексхумацијама ни идентификацијама ексхумираних тела или делова тела. Комисија владе РС је имала само задатак да „открије“ локације нових и до тада непознатих масовних гробница и да о томе извести Федералну Комисију.

А шта је обухватан „научни поступак“? То би морало подразумевати упоредно коришћење барем два или више приступа или методологија истраживања одређеног догађаја, како би се из различитих углова и помоћу различитих метода, дошло до истине. Да ли је Комисија владе РС имала довољно времена за тако нешто? Наравно да није. Шест месеци је веома кратак период за истраживање свеобухватним научним поступком тако сложених догађаја.

„Комисија је оцијенила да се примарно мора бавити прикупљањем сазнања о догађајима од инволвираних органа и појединаца у РС.“

Ко су ови „инволвирани“?³² С обзиром на дефиницију појма „инволвиран“, да ли је Комисија важне информације прикупљала од појединаца који су “скривени, умотани, замотани”, што би подразумевало да не могу бити познати јавности па би самим тим сугерисало да ни Извештај Комисије не може бити транспарентан? То надаље даје неограничене могућности за производњу “корисних” информација, како би подржале циљ истраживања и Закључке Извештаја који ће Комисија поднети Влади РС. Али није од значаја само то што ће се Извештај поднети Влади РС. Много је значајније што ће примерци бити достављени Вишом представнику за БиХ (ОХР-у) и Федералној комисији за тражење несталих особа. Њима ће свакако добро доћи да се објави како је Комисија Владе РС, ето, открила за шест месеци оно што Трибуналу није пошло за руком за девет година. Карла дел Понте би онда могла констатовати како је оптужница оправдана и пуна чињеница које је потврдила и Влада РС јер Комисија је “открила” како је Влада РС умешана у већ унапред утврђени злочин који су починили припадници ВРС и МУП-а РС.

„Због ограниченог времена и рационализације поступка, Комисија је преузела историјски контекст и чињенично стање садржано у пресуди ‘Тужилац против Радислава Крстића’, којом је оптужено лице у другостепеном поступку осуђено од стране Хашког трибунала, за ‘помагање и подржавање геноцида’ почињеног у Сребреници“.

Ово је најважније. Комисија је преузела и преписала текст из предмета Крстић. То је напред, како смо видели, већ најављено, јер је преузет текст од Дома за људска права. Било би занимљиво појаснити став да је Крстић осуђен „за

³² Инволвирати /лат. *involvere*/ умотати, умотавати замотати, замотавати, обвити, обвијати, имати у себи, садржавати у свом саставу. М. Вујаклија, „Лексикон сѣраних речи“.

помагање и подржавање геноцида“ који до тада није био формално доказан, а многи би рекли – ни до сада. Како некога можете осудити за помагање у кривичном делу које није претходно утврђено?

„Почетне тешкоће у раду Комисије (успостављање комуникације са одговарајућим институцијама РС, обезбјеђивање материјално-техничких и смјештајних услова и друго) превазиђене су након интервенција Високог представника 11. 03. и 25. 04. 2004. Високи представник за БиХ захтијевао је брзо окончање истраге и концентрацију рада Комисије на откривање локација посмртних остатака и утврђивање спискова лица која се воде као нестала (А/9). Овим је мандат Комисије усмјерен искључиво на испитивање судбине Бошњака у наведеном периоду. Показало се да у предвиђеном року није могуће спровести ‘потпуну, сврсисходну, темељиту и детаљну истрагу’ о догађајима у и око Сребренице од 10. до 19. јула 1995“.

Из овога је јасно да осим утврђивања чињеница о судбини несталих Бошњака остало није ни важно. Што би биле важне чињенице о околностима у којима се догађала Сребреница и што би биле важне војне чињенице које би умногоме расветлиле догађаје на другачији, војнодоктринарни начин? У сукобу учествују две зарађене стране и због тога је недопустиво парцијално приказивање догађаја и парцијално сагледавање учешћа само једне стране у сукобу. Рат је, сам по себи, злочиначко средство политике, али најжалост и легално и легитимно средство. Зато је било веома важно утврдити војне околности и чињенице које су довеле до пада и заузимања Сребренице. Али у мандату Комисије, све је то било неважно. Важно је било само утврдити и испитати судбину једне политички заштићене циљне групе, несталих Бошњака, у наведеном периоду. Јер само се на тај начин може доказати и произвести у геноцид већ утврђени масакр над Муслиманима Сребренице. Ово је типичан при-

мер када, у науци, постављени циљ истраживања води ка пожељним резултатима а не ка утврђивању објективних чињеница. То је проблем многих научника, а посебно историчара, који по налогу политичара истражују прошлост и уједно обликују или мењају њен садржај.

„У вези са наведеним, Комисија је до 01. 04. 2004. дефинисала два пројекта:

– Истраживање стратишта и гробница жртава ‘заштићене зоне’ УН Сребреница од 10. до 19. јула 1995 (А/10);

– Утврђивање идентитета жртава из ‘заштићене зоне’ УН Сребреница од 10. до 19. јула 1995 (А/11), за чију реализацију су потребна велика средства и дуг временски период, па се од овог пројекта одустало“.

Значи за рад Комисије је остало само два месеца. Овде под радом Комисије подразумевам реализацију задатих пројеката или планова. Пројектовањем или планирањем није могуће утврдити ни једну чињеницу а камоли Истину о догађајима у и око Сребренице у релевантном периоду. А као што видимо утврђивање идентитета или идентификација ексхумираних тела није ни битна. Битно је само да се утврди број „несталих“, одн. страдалих Бошњака. За идентификацију, ако буде потребна, има времена или им неће ни бити потребна.

„И поред веома значајних резултата, посебно у откривању до сада непознатих гробница и утврђивању броја и идентитета жртава, редефинисани мандат Комисије као и кратак временски рок одредили су обим и резултате њеног рада. Комплексна научна валоризација предметних догадаја, посебно историјско-правна, остаје императив.“

Значи ли то да је Извештај Комисије – ненаучан? Да, значи. Зашто би, иначе, Комисија предложила да „комплексна научна валоризација“ предметних догадаја, посебно историјско-правна, остаје императив? Нечувено. Комисија ће „открити“ чињенице и „потврдити“ учешће

влада РС у „масакру“ у Сребреници, а научна валоризација, која подразумева и свеобухватно и научно утемељено тумачење догађаја, остаје само као „императив“. А ко ће ово урадити? Која научна установа из РС или из Федерације БиХ или нека независна и неутрална? То је урадио НИОД, Холандски институт за ратну документацију и саопштио је резултате у „Извештају базираном на Дебрифингу“. Извештај НИОД-а је заснован на опсежном истраживању и проучавању ратне документације и бројним саслушањима учесника и очевидца догађаја у и око Сребренице и зато је могао бити прихваћен. Ако није заснован на научним чињеницама онда не може бити ни прихваћен као тачан.

Уместо тога, добили смо Извештај за који Комисија Владе РС каже да би, ради његове верификације, требало извршити комплексну научну валоризацију, посебно историјско-правну. Чудан приступ Комисије којој је дато у мандат да истражи и саопшти истину. Високи представник за БиХ (ОХР) је Комисију натерао да нешто уради у вези са Сребреницом и то су затим брже-боље прогласили истином, без научне валоризације. Значи, оно што Комисија понуди у свом завршном Извештају може се у пракси користити као “истина” и оптужити РС и ВРС за ратни злочин, али научну валоризацију тих догађаја добићемо тек ћемо касније или никада. То може да чека. Битно је само да се од тела Владе РС добије званична потврда да је та Влада испланирала ратни злочин, а да га је ВРС извршила.

2. Судбина Бошњака у и око Сребренице од 10. до 19. јула 1995. године

Ово поглавље је скоро комплетно преписано из предмета Крстић. Најмање 90%. Највише је преузето из Исказа о догађајима у и око Сребренице Р. Батлера, војног вештака тужиоца у предмету Крстић.

а) Поточари

„Суочено са чињеницом пада Сребренице, цивилно становништво је побјегло у мјесто Поточаре, удаљено око 5 км сјеверозападно од града, да би ту нашло очекивану заштиту у бази Уједињених нација.“ (стр.9)

Ко им је рекао да иду у Поточаре и због чега? То је суштина, а не да Комисија преписује из извештаја Батлера и пресуде Крстићу. Команда 28. дивизије и цивилно руководство Сребренице су се договорили и донели одлуку заједно са представницима команде Холандског батаљона да се становништво подели у две групе и да цивили иду у базу УН у Поточаре, а 28. дивизија са остатком војноспособних мушкараца да се пробија ка Тузли. Одлука је њихова. Комисија не наводи никакав материјалан доказ у вези са начином како је цивилно становништво било усмерено у једну страну, а војноспособни мушкарци на другу. Заправо, ни касније Комисија није поднела скоро ни један документ којим доказује констатације у свом Извештају. Могли су барем навести изворе одакле су преписивали, као бројеве предмета Крстића и осталих оптужених којима је пресуђено или којима се још увек тада судило и то навести у фуснотама. То је најмање што се би се очекивало од Комисије која има намеру да на научни начин изложи и докаже чињенице. Од кога су то цивили очекивали заштиту? Ко им је рекао да ће тамо бити заштићени? Има ли Комисија иједан документ којим то може потврдити? То би било веома значајно, ако би Комисија могла поднети било какав документ да је заштита цивила у бази УН у Поточарима била очекивана и од кога, и које ту заштиту обећао.

„У маси избјеглих у самој бази било је најмање 300, а изван базе између 600 и 900 ‘војно способних’ мушкараца. Нико од њих није имао оружје“.(стр.9)

Тужилац у Оптужницама (Поповић и остали и Толимир) каже да је међу цивилима у Поточарима било неко-

лико мушкараца...То смо навели на претходним страницама.

„Свјесни реалности, избјегли у Поточарима јавно су увече 11. јула захтијевали од припадника Холандског батаљона да изађу из ‘овог пакла’. Обавијештен је о томе и пуковник Кареманс, а преко њега, на састанцима у хотелу ‘Фонтана’, и командант Главног штаба Војске Републике Српске, генерал Ратко Младић.“ (стр.9).

Којим документима Комисија доказује да су обавештени и Кареманс и Младић и ко их је обавестио? То није било тако. Они су преговарали на захтев Кареманса који је добио наређење линијом командовања УН из Загреба. То смо видели из извода изјаве Р. Франкена. Зашто би Муслимани обавештавали Младића о томе у каквом су стању? Тачно је једино да је Младић испоставио захтев да се 28. дивизија разоружа и да се становништво у Поточарима прегледа и провери да ли међу њима има војноспособних мушкараца који су били припадници дивизије и има ли међу њима оних који су извршили ратне злочине према Србима. За неке од њих је ВРС, путем својих обавештајно-безбедносних (ОБ) служби знала да су извршили ратне злочине. Па они су још у априлу 1993. године захтевали да изађу из пакла Сребренице, да се иселе под три услова: да се прво евакуишу рањени и болесни; да се потом возилима евакуише цивилно становништво у Тузлу, и да се војницима, отварањем коридора од стране ВРС, дозволи да пешке оду у Тузлу. То је понуђено и тражено од ВРС и РС (видети релевантне делове Извештаја ГС УН). И 9.јула 1995. године Ратно председништво општине Сребреница захтевало је од Алије Изетбеговића да се уговори састанак са ВРС и затражи отварање коридора за иселење из Сребренице. (Видети доказни предмет Р988). Услови за иселење су били скоро идентични као и 1993. године; само су околности биле другачије.

„Представници међународних хуманитарних организација из Сребренице упутили су 12. јула 1995. године својим централама извјештај у коме наводе да је хуманитарна ситуација у јутарњим часовима тога дана ‘гора него икада до сада’, да недостаје храна, лијекови и одјећа, да се, по њиховој процјени, око 30.000 лица налази у и око базе Холандског батаљона, док се око 8.000 људи покушава пробити из Горњих Поточара до базе УНПРОФОР-а, Изричито је наведено да се међу окупљеним становништвом не налази ниједан наоружани војник Армије Босне и Херцеговине.“ (стр.10)

Од овога није тачно ништа. Које хуманитарне организације су ово известиле? Којим документима се ово доказује? У бази је било 25.000 цивила Муслимана. Шта је Акаши обавестио 11.јула Анана у Секретаријат УН и шта им је предложио? Обавестио је о стању у Сребреници и предложио је План евакуације цивила из Поточара у сигурнија подручја под контролом А РБиХ, али је нагласио да се Влада из Сарајева противи том плану. То само утврђује сумњу да је Влада из Сарајева била спремна да жртвује сопствени народ зарад виших циљева. Исто тако потврђује да су УН имале план за евакуацију цивила из Поточара. Дакле, то није био план ВРС.

Има ли Комисија иједан документ да ово потврди, или да барем потврди које хуманитарне организације су то известиле, кога и када? Не могу се овако доказивати чињенице у једном озбиљном научном истраживању.

„Долазак великог броја аутобуса и камиона у Поточаре био је према утврђеном плану Главног штаба ВРС.“ (стр.11)

Није, и за тај „утврђени план“ Комисија не нуди никакав извор нити референцу. Аутобуси су долазили како су пристизали током мобилизације која је наређена од стране ВРС када је договорено са Холандским батаљоном и муслиманским представницима у Поточарима да се изврши

евакуација цивила из Поточара. Тачно је да су услови били лоши и скоро несносни, али је тачно и то да Влада из Сарајева није хтела да има ишта са избеглицама, што је потврдио и генерал Смит у својој раније цитираној изјави. Смит је рекао да имају реку избеглица са којима влада из Сарајева није хтела да ишта има.³³ Једноставно су их препустили УНПРОФОР-у на бригу.

„На аеродром у Дубравама смјестило се око 22.000 ових избјеглих лица док се више хиљада смјестило на друга мјеста и код родбине и пријатеља.“ (стр. 12)

Колико више хиљада: три, четири, пет...осам? Којим документом Комисија доказује да је 22.000 смештено на аеродром Дубраве? То пре свега није тачно. Специјални извештач ГС УН за људска права је известио да је на аеродрому било око 5.000 избеглица из Сребренице. И у Дебрифингу МО Холандије се тврди да је евакуисано и регистровано у Тузли и околини 25.000 из Поточара и још 10.632 из колоне која се пробијала. То је 35.632 избјеглих из Сребренице у релевантном периоду. Ради се о цивилима. Војници су се након пробоја укључили у састав 2. К А РБиХ и нису регистровани међу цивилима.

б) У мјешовитој колони

„Један број становника (између 10.000 и 15.000) након заузимања Сребренице окупио се у селима Јаглић и Шушњари, тражећи спас према територији под контролом Армије РБиХ.“ (стр.14)

Није „један број становника“. Ово је била 28. дивизија ојачана остатком војноспособних мушкараца како би се лакше пробиле ка Тузли. То је била њихова процена ситуације и на основу те процене донета је одлука за пробијање.

³³ Р. Батлер; „Извештај о командној одговорности у ГШ ВРС“, параграф 3.4., страна 17, број Трибунала 06006255.

Тада им се чинило да је то најбоље што могу. Мислили су да је спас у пробијању ка Тузли, а чланове породица, жене, децу и родитеље ставили су у бази УН у Поточарима. Зашто? Зато што су били уверени да ће одатле бити евакуисани у Тузлу и околину где ће се са њима касније спојити. Њихов поступак је одраз уверења да се у бази током евакуације блиској родбини ништа лоше неће догодити. Нису добро размишљали када је у питању пробој дивизије, али у вези са цивилима и њиховом судбином били су у праву.

„Чело колоне чиниле су јединице 28. дивизије, након њих кретали су се цивили, међу којима је био мањи број жена, дјеце и стараца помијешаних са војницима. На зачелу колоне налазио се Самостални батаљон 28. дивизије.“ (стр.14)

Није било жена деце и стараца, нити Комисија нуди извор за ту тврдњу. У колони је било неколико жена способних за војску које су можда биле у саставу дивизије. Из наведеног распореда се види да су пробој вршили по принципима војне доктрине прилагођен конкретним могућностима и околностима. На чело колоне стављена је јединица за отварање коридора, у средини мешовита колона, а на зачелу наоружана јединица као осигурање.

„Они су (војници ВРС, напомена аутора) долазили колским путем из правца Кравице, камионима и оклопним транспортерима (међу којима је било и једно возило бијеле боје са ознакама УНПРОФОР-а) позивајући преко разгласа Бошњаке да се предају.“ (стр.14)

Како су чланови Комисије све ово сазнали? Има ли Комисија икакав документ чиме би се ово могло доказати? Јесу ли саслушали неке припаднике ДК ВРС и имају ли њихове изјаве у прилог констатацији да је било тако? Имају ли изјаве Муслимана у прилог оваквим тврдњама? Зашто у фуснотама нису навели изворе ако су их имали? Позив на

предају је легитиман јер је боље предати се него пробијати се у крајње неповољним условима. Током пробоја постоје само две опције. Или пробијати се, чиме се ризикује да сви изгину, или предати се, чиме се стварају услови за стицање статуса ратних зарбљеника са реалним изгледима преживљавања и размене.

„Припадници колоне покушавали су да се извуку ‘са женама и дјецом према Равном Буљиму и Коњевић пољу’, гдје су наишли ‘на минско поље.’“ (стр.14)

Ово се може протумачити само као покушај од стране Комисије да своје излагање саобрази очекивањима институција које су јој наредиле да пише Извештај. У колони која се пробијала практично није било жена а деце уопште. Они су били у Поточарима. Тамо су их њихови најближи (очеве, браћа, стричеви, ујаци и други) оставили, вероватно зато што су знали да ће бити евакуисани и да им ВРС никакво зло неће нанети. Зашто Комисија посебно наглашава да је колона наишла на минско поље? То је у рату реална могућност јер су минска поља постављали сви који су били у сукобу, нарочито на међупросторима и на местима које није било потребе или могућности одбране људством. Члановима Комисије се очигледно чини да је добро да нагласе постојање минских поља да би задовољили инстанце које су им наредиле да саставе Извештај. Импликација је јасна: само су Срби (ВРС) намерно постављали минска поља. Међутим, минска поља су саставни део система одбране јединица и организације бојишта. У неким земљама то се зове „фортификације без људских посада“.

„На блокирању и заробљавању избјеглих из Сребренице Република Српска је ангажовала и специјалне јединице полиције.“ (стр.14)

Нису „избјегли“ из Сребренице. То је 28. дивизија ојачана војноспособним мушкарцима. Комисија се доследно служи речником Тужилаштва. Једина намера је до-

казати кривицу ВРС а Муслимане приказати као жртве. Ништа друго није важно. Ипак важно је разјаснити како Комисија, под будним оком својих налогодаваца, термилошки замагљује основне појмове. За спречавање пробоја непријатеске јединице друга страна има на располагању сва средства и јединице ОС и може их употребити ако процени да припадници војске сами то неће моћи учинити. Насупрот импликацији да су власти Републике Српске прибегле неком сумњивом или недозвољеном средству блокирања и заробљавања непријатељског особља, легитимно је право политичких и војних фактора да према процени ситуације ангажује припаднике специјалних јединица полиције како би се спречио пробој 28. дивизије и њено спајање са остатком 2. КА РБиХ.

„У току дана је до 17.30 заробљено најмање 6.000 мушараца, који су распоређени на неколико локација. Највећи број заробљених одвођен је на сабирна мјеста у Новој Касаби, гдје је заточено између 1.500–3.000 људи, и у селу Сандићи на једној пољани, гдје је било заточено између 1.000–4.000 људи.“ (стр.13/14)

Ово није тачно, а у сваком случају Комисија је наводи извор који би то потврдио. У Сандићима је било 1.000 плус они из Нове Касабе, до 3.000. То је једнако 4.000 а не 6.000. (Видети Шеме 1. и 2.)

Комисија приказује 7.000 заробљених. Какав је ово распон од 1.000–4.000? Којим се документом то доказује? Ни Тужилаштво Хашког трибунала не приказује овакав распон заробљених у Сандићима на ливади. У предметима Вујадин Поповић и остали и Толимир тужилаштво тврди да је у Сандићима на ливади било 1.000 заробљених. Како то да Комисија констатује да је највећи број био у Н. Касаби када се из приказаних бројева види да је већи број наводно заробљених био на ливади у Сандићима (до 4.000)?

„У току 14. јула 1995. из Братунца је у Зворник превезено 2.000–2.500 мушкараца. Заробљеници су заточени у сали основне школе у Грбавцима (код Ораховца) и у другим школама“.(стр.16)

Ове цифре се не слажу ни са Батлером ни са тужиоцем у предмету Вујадин Поповић и остали. А где су остали од 6.000–7.000 заробљених? Ево их у наредном пасусу: 1.500–2.000.

„Истота дана ВРС је 1.500–2.000 заробљеника из Братунца превезла до Петковаца и заточила у сали основне школе.“ (стр.16)

До сада је максимално превезено $2.500+2.000=4.500$. заробљеника у зону 1.Злпбр, на страгишта, како тужилац каже.

До 19. стране Извештаја Комисија у више наврата истиче да су ВРС или јединице ДК на више места постављали заседе и да су вођени жестоки окршаји са 28. дивизијом током пробоја. Међутим, Комисија не наводи да је у тим окршајима погинуо макар један војник 28. дивизије. Тако се то ради када се жели испунити захтеви Педија Ешдауна и Дома за људска права БиХ, али истовремено оптужити Републику Српску, њену Владу и ВРС да су починили тежак ратни злочин. Сваког борца 28. дивизије који је погинуо током борби у пробоју Комисија је настојала приказати као да је погубљен иако се за такве знаде да су легитимне жртве. Нису навели ни једног борца 28. дивизије који је погинуо током борби за Сребреницу или у међусобним окршајима, за које се зна да их је било. Постоји серија изјава припадника Холандског батаљона да су се Муслимани међусобно убијали током борби и непосредно после борби за Сребреницу, чак и да су пуцали по колони цивила која се још 10. јула увече кретала ка Поточарима.

„У разговору са једним генералом из Главног штаба Војске Републике Српске, Обреновић је предложио да се

колоне пропусти. Међутим, тај генерал то није одобрио и наредио је да се колона заустави и уништи, с чиме се усагласио и савјетник министра унутрашњих послова (име непознато), тражећи да свим расположивим снагама, укључујући и авијацију, побију све људе у колони.“ (стр.18)

Како је могуће да је саветник министра непознато лице, а познато је да је исти дао сагласност да се колона свим средствима уништи? На такав површан начин Комисија је радила целокупан Извештај. Наручиоцима Извештаја научност и чињенице нису битне, важно је само да се Извештај састави тако да потврђује тезе Тужилаштва у предмету Крстић и осталим сребреничким предметима, да би се могло рећи да је преко Извештаја Комисије коју је именovala Влада РС признала кривицу.

„Високи официр Центра јавне безбједности Зворник упознао је Обреновића са стањем у Братунцу у вези са великим бројем заробљених Бошњака и указао на чињеницу да је тиме створена опасна ситуација. Тим прије, јер због недовољног простора неке групе заробљеника нису имали гдје смјестити, те су ноћ провели у аутобусима, при чему су се узнемирили и почели да љуљају аутобусе.“ (стр.18)

Ког датума је ово било? То је важно, јер Комисија је већ рекла да су из Братунца заробљеници превезени у зону Зворника – 1.Злпбр. На исти начин и тужилац се понаша и понавља да би био убедљив.

„Јединице Дринског корпуса, посебно 1. братуначка и 1. милићка бригада, те Самостални батаљон Склани, вршиле су заробљавање и ликвидацију избјеглих Бошњака, што, између осталог, потврђује високи официр у Приједлогу упућеном Команди корпуса, који је вишег официра предложио за команданта свих снага које обављају те послове.“ (стр.19)

Ко је тај виши официр, и зашто није именован? Комисија је на почетку истакла да ће се током реконструкције

догађаја бавити само чињеницама. Пример адекватне реконструкције је Извештај НИОД-а који се темељи на саслушавању и узимању изјава од припадника Холандског батаљона и других особа које су имале увид у релевантне догађаје и проучавању ратне документације. Сви извори код НИОД-а уредно су наведени. Међутим, холандски извештај о Сребреници Тужилаштво Хашког трибунала највећим делом игнорише, па га зато ни преплашена Комисија Владе РС као извор чињеница у свом Извештају не користи.

„Извјестан број учесника мјешовите колоне је страдао на разне начине, као што су: рањавање, појединачна самоубиства, утапања у ријеци Дрини приликом покушаја преласка у Србију, исцрпљеност и др.“ (стр.22)

А да ли је Комисија имала задатак да истражи број погинули муслимана током борби у пробоју? Налаз Комисије не садржи податке о погинулима у борбеним дејствима током пробоја. Комисија је сама констатовала да је колона легитиман циљ и не негира изричито да је по њој дејствовано. Како је могуће да ГС УН зна да је током пробоја погинуло 3.000 војника 28. Дивизије, а Комисија то не зна или као предмет истраживања игнорише јер то није пожељно приказивати? Не би шеф, који је наручио Извештај, био задовољан. А циљ је да шеф буде задовољан Извештајем и да чланове Комисије похвали и потапше по рамену, што је Ешдаун и учинио.

3. Масовне гробнице

„Изван Републике Српске упућени су захтјеви и остварени контакти са:

- Федералном комисијом за тражење несталих лица,
- Кантоналним тужилаштвом у Тузли,
- Канцеларијом Хашког трибунала (ICTY),

– Међународном комисијом за тражење несталих особа/лица (ICMP).

Захтјеви су се првенствено односили на број ексумираних и идентификованих посмртних остатака те на број до сада обрадених гробница које су у вези са догађајима у Сребреници ‘95.“ (стр. 23)

Ово је врло информативно у погледу извора одакле је Комисија прикупљала доказе. Од ICTY, ICMP, MKCJ и других. А сви су радили за MKCJ, одн. Хашки трибунал. Комисија је, дакле, само препричавала октроисану службену верзију сребреничких догађаја. Она није ништа самостално истраживала и није дошла до чињеница за које би се могло поуздано рећи да представљају откриће Комисије.

„У том смислу, представници Хашког трибунала (ICTY) информисали су чланове Комисије приликом њихове посјете Хагу 17. 02. 2004, да је у периоду када је ICTY вршио ексхумације са својим тимовима (од 1996. и 1998. до 2.000) укупно обрађено 26 масовних гробница у којима су нађена лица настрадала у догађајима у и око Сребренице“. (стр.24)

Колико је нађено настрадалих? Шта значи „настрадао“? Је ли погинуо, погубљен, нагазио на минско поље, да ли се сам убио и које су друге околности под којима су ексхумирани изгубили живот? Да ли је Комисија добила те податке или само то да је обрађено 26 масовних гробница? Ако Комисија те податке није добила, зашто није питала па то онда констатовала у овом извештају? Обавеза Комисије је била да преузме и прегледно класификује податке о броју ексхумираних, идентификованих и оних који чекају идентификацију. Комисија је такође имала обавезу да преузме или захтева расположиве податке о начину, времену и другим околностима смрти. Ако је уопште тражила те податке, а није их добила, Комисија је у свом Извештају била дужна да то констатује. Тако би потупило свако тело те врсте које

свој посао ради независно и прописно, неспутано уценама и претњама.

„Такође, речено је да су, када је ИСТУ прекинуо сопствени програм ексхумација на терену 2000. године, све информације о локацијама масовних гробница прослијеђене на даљу обраду Федералној комисији за тражење несталих. Од тог периода до 2003. године, Федерална комисија за тражење несталих је обавила ексхумације више десетина гробница (прилог Д/1)“ (стр.24)

Зар Комисија није упутила захтев Федералној Комисији за тражење несталих да достави те податке? Како се без тога може доћи до „целовите истине,“ како се Комисија на почетку изразила? Више десетина је и тридесет и деведесет. А ако је те податке тражила од Федералне Комисије за тражење несталих, а није их добила, морала је то констатовати. То је веома значајно, јер је требало утврдити због чега Федерална Комисија није доаоставила тражене податке.

„Због великог процента секундарних гробница и чињенице да се у њима налазе углавном помијешани посмртни остаци више лица, односно дијелови тијела, немогуће је са сигурношћу рећи колико је лица до сада ексхумирано, било од стране ИСТУ или Федералне комисије. Од укупног броја ексхумираних тијела идентификовано је 1.332 лица (прилог Д/2), од којих је 980 сахрањено у Меморијалном центру у Поточарима (статистика Кантоналног тужилаштва у Тузли)“ (стр.24)

Да ли су то потврдили и Федерална Комисија и МКСЈ? Ако нису онда су морали то рећи па би Комисија Владе РС констатовала да су од МКСЈ и Федералне комисије добили уверавања да није могуће идентификовати све ексхумиране и због чега.

„Комисија није на основу расположивих података могла утврдити колико је ексхумираних гробница било примарног карактера, а колико секундарних и терцијарних.

Исто тако нисмо могли утврдити колико је ексхумирано цијелих тијела, а колико скелетних остатака (врећа).“ (стр.24)

Како је онда Комисија утврдила да је извршено погубљење више од 7.000 војноспособних мушкараца, како и тужилац каже? Ако Комисија није могла утврдити колико је примарних, а колико секундарних и терцијарних масовних гробница, како је онда и на основу чега могла утврдити колико тела има у тим гробницама, поготово што Комисија тврди да није могла утврдити колико је целих тела ексхумирано а колико скелетних остатака-врећа. Зар је врећа скелетни остатак, и чији су остаци у врећи? Тако је могуће да се у више врећа нађу скелетни остаци исте особе. Не може се тврдити да је било тако, али то је реална могућност зато што је процес био у потпуности под контролом Федералне Комисије и фактора који су били заинтересовани да се број стрељаних жртава максимално увећа. Неутралним и српским посматрачима ексхумације и обрада посмртних остатака били су недоступни.

„Поређењем ових података са подацима о броју лица које се још увијек воде као нестала (статистике МКЦК, ИСМР, ИСТУ, удружења породица несталих из Сребренице, и други) дошло се до закључка да постоји велики број гробница које до сада нису откривене.“ (стр.24-25)

Како видимо Комисија има податке са разних спискова о броју несталих или о броју пријављених да су нестали, а пошто је до тог тренутка ексхумирано „само“ 1.332. тела а идентификовано и сахрањено у меморијалном центру 980, то значи да до „више од 7000“ недостаје још знатан број. Комисија зато на волшебан начин изводи закључак да мора да постоји још знатан број масовних гробница које нису откривене, јер иначе где би се налазиле све наводне жртве Сребренице? То значи да није довољно ексхумирано и идентификовано, да нема ни близу 7.000 и то се затим ко-

ристи као подлога за закључак да има још неиспитаних и неоткривених масовних гробница, и то много, па је требало наставити откривати још масовних гробница и на тај начин намакнути број до „више од 7.000.“

„У покушају да се добије информација од шире јавности (првенствено из Републике Српске), одлучено је да се успостави посебна телефонска линија за анонимно пружање информација, како о локацијама масовних гробница, тако и о осталим догађајима који су се десили између 10. и 19. јула 1995. године у Сребреници. Комисија је ради тога у том смислу позвала премијера Републике Српске, госпођина Драгана Микеревића да да своју личну подршку овој иницијативи, што је било од изузетне важности с обзиром на политичку атмосферу у јавности РС, гдје се још увијек одавање информација овакве врсте сматра издајом, а не патриотским чином.“ (стр. 25)

Комисија подршку свом настојању да се „пронађе“ још масовних гробница како би се дошло до броја „више од 7.000 погубљених Муслимана Сребренице“ оцењује као „патриотски чин“. Помагање органима власти да утврде објективне чињенице по неком питању од јавног значаја јесте патриотски, али у контексту формирања и рада ове Комисије то уопште не стоји. Комисија ради по политичком задатку који је добила од странаца; она пажљиво бира једне и игнорише друге податке како би удовољила својим налогодавцима; кључна питања она уопште не поставља да се не би уздрмала конструкција коју у свом коначном Извештају има обавезу да потврди. Укупан рад Комисије нема везе са непристрасним истраживањем чињеница или научном објективношћу, већ је у функцији моралне дискредитације државе којој грађани дугују лојалност. Самим тим, подршка таквом раду не спада у ред патриотске или грађанске обавезе.

„У свом Првом прелиминарном извјештају, од 14. априла 2004, Комисија је нагласила чињеницу да се до тог

датума дошло у посјед тек малог броја, углавном већ познатих информација о дешавањима у Сребреници, те да је у питању опструкција рада Комисије од стране надлежних институција власти.“ (стр. 25)

Пошто Комисија није могла доћи до нових информација, оптужила је сопственог оснивача (Владу РС) да није предузео све мере да се Комисији помогне од стране државних и других институција. А онда је на сцену ступио Високи представник Цереми Ешдаун, сазвао конференцију за штампу и издао наређења кога треба сменити, кога ротирати, и прецизирао задатке председнику и премијеру РС како да се Комисији “помогне”.

„Фаза испитивања је окончана посјетама, провјерама и прелиминарним верификацијама три примарне и 29 секундарних и терцијарних гробница, што значи да је Комисија, користећи информације добијене од званичних органа и тијела владе РС и свједока на терену, прикупила информације о постојању 32 (тридесет двије) до сада непознате и необрађене масовне гробнице са тијелима Бошњака жртва догађаја у и око Сребренице од 10. до 19. јула 1995. године. У књизи прилога “Д” овог дијела Извјештаја (повјерљиви документи 26 за ограничену дистрибуцију) достављамо слједећу релевантну документацију.“ (стр. 25-26)

32+26 које су откривене од стране ICTY. Јели је могуће да има 58 масовних гробница? Није искључена могућност да буде откривено још јер је дефиниција „масовне гробнице“ која се користи у сребреничким ексхумацијама врло флексибилна: посмртни остаци две или више особа. Дакле, по оперативној терминологији где су укопане две особе или две стотине, то се подједнако сматра „масовном гробницом“. С тим у вези, Комисија искључиво користи термин са емотивним набојем: „жртве догађаја у и око Сребренице“. Шта је по дефиницији „жртва“? У најширем смислу жртва може бити свако ко је неоправдано претрпео штету. Али Комисија се

обавезала да у свом раду истражи број погубљених Бошњака у наведеном периоду, што је суштински усмерава на дефиницију жртве у правном смислу речи. И неко ко је погинуо у аутомобилској несрећи може се сматрати жртвом непажње другог возача, као што би се за неког ко је погинуо у борби могло рећи да је жртва рата у општем смислу тог појма. Али у конкретном случају жртва ратног злочина може бити само особа која је била заробљена па стрељана. Мада су се у саставу Комисије налазили правници који ове дистинкције врло добро разумеју, Комисија преко њих прелази и као Тужилаштво Хашког трибунала и званично Сарајево термином „жртва“ обухвата све без разлике који су нестали, или изгубили живот на било који начин.

„Представницима Федералне комисије, која је једини овлаштени орган за обављање ексхумација кад су у питању жртве бошњачке и хрватске националности, на самом је почетку посјете предат досије са мапама, фотографијама, описима микролокација и координатама 28 гробница. Осим ових 28 локација, исти дан лоциране су још три гробнице за које документација није била припремљена јер је информација о њима примљена непосредно пред предвизиту (прилог Д/6).“ (стр. 26/27)

Зашто само они, као заинтересована страна, да буду надлежни за ексхумације? Ко је на то пристао? То у најмању руку подстиче на разбориту сумњу да је Федерална Комисија могла да пријављује неограничен број ексхумираних јер их са српске, или неке независне и неутралне стране, нико није контролисао. Зар није било и представника Срба, као што је у Комисији Владе РС било представника Муслимана? Ово упућује на разборит закључак да су они могли да саопштавају шта год хоће, а српска страна то није могла проверити. Она је могла само да потврди шта јој се сервира. Она сервилно прихвата све што је Тужилац написао у Оптужници и што је наводно доказано на суђењу

Крсићу, односно оно што Федерална Комисија саопшти да је ексхумирала и идентификовала. Није чудо што се на страни 28. Амор Машовић захваљује Комисији Владе РС на досадашњем раду и нада се и очекује да ће се рад Комисије наставити у истом духу и истим темпом.

„Према мишљењу стручњака, уз тренутно стање ресурса на пољу ексхумација и идентификација, обрада поменутих локација ће трајати мјесецима, а на почетак радова ће се чекати можда и неколико година. Овакво мишљење заснива се на сљедeћим чињеницама:

– велики број гробница је смјештен на локалитетима тешким за рад;

– већина гробница, током протеклих година, прекривана је великом количином смећа и другог отпада;

– програм ексхумација у БиХ за 2004. годину већ се одвија, а приоритет имају локације из 1992. године;

– ограничени су људски и други ресурси потребни за рад на гробницама.“ (стр. 29)

Какве везе ово има са догађајима у и око Сребренице у јулу 1995. године? Можда су све „жртве“ Сребренице, укључујући и оне који су погинули до јула 1995. године, приказане као погубљени 1995. године, у јулу. Ово је у најмању руку оправдана сумња. Због чега би, иначе, Комисија нагласила да приоритет имају гробнице из 1992. године? И то се каже за целу БиХ, а не у Сребреници и околини, што јесте предмет истраживања ове Комисије. Колико локација из 1992. се обрађује и колико је до сада обрађено, а колико је жртава у њима идентификовано и ексхумирано, да би се повукла јасна разлика са жртвама стрељања 1995, што је једини предмет истраживања Комисије? Зашто Комисија није прикупила ове податке да бисмо могли тачно знати које су жртве догађаја везане за Сребреницу у јулу 1995. године, а које су за целу БиХ и Сребреницу, пре јула 1995. године?

4. Утврђивање судбине лица за којима се још увијек трага

„Посебан нагласак је дат на утврђивање судбине 1.849 лица која су наведена у Одлуци Дома за људска права БиХ, од 03.03.2003, поводом које је Влада РС и основала Комисију. (стр.30)

Након што је Високи представник донио одлуку да се Завршни извјештај Комисије мора поднијети до средине јула 2004, дошло се до закључка да пројекат неће бити могуће окончати на вријеме и да се због тога не крене у његову реализацију.“ (стр.30)

Високи представник је сигурно знао да су временски параметри које је наметнуо Комисији нереални, те је Комисији оставио једину могућу опцију, а то је да на брзину и без сувишне анализе прихвати списак несталих муслиманских мушкараца МКЦК, ПХР, МКСЈ или ICTY, свеједно који. Сви су слични или идентични; незнатне разлике крећу се у оквирима бројчаних појмова баш онако како се тужилац неодређено изражава: „око“, „неколико хиљада“, „више од 7.000“, „од... до“ и слично. Сваки од ових термина одговара зато што је намерно непрецизан и у датој ситуацији употребиће се онај који буде најпогоднији.

„До дана подношења овог извјештаја прикупљени су подаци о 7.779 лица која су нестала између 10. и 19. јула 1995. године у Сребреници, а која су пријавили чланови породице. Овај број, нажалост, није коначан будући да ИСМР још увијек прикупља узорке крви и податке, од породица страдалих које тренутно живе у земљама ЕУ. Неоспорно је, дакле да ће се након окончања поменутог пројекта ИСМР, повећати број лица за којима се још увијек трага.“ (стр. 32)

Ово су нестали, не погубљени. За њих није доказано да су погубљени, није извршена ексхумација ни идентификација, нису пронађени, а истовремено постоји и реална

могућност погибије у борбеним дејствима – која су била жестока – у истом периоду.

„Због правних ограничења у погледу повјерљивости података, ИСМР није могао уступити Комисији своје податке без сагласности чланова породица несталих или њихових представника.“ (стр. 32)

Да ли због правних или неких других разлога? Какви год ти разлози били, подаци које ИСМР тврди да има кључни су за доказивање приближног броја несталих, што је горња граница могуће цифре погубљених. Како је Комисија могла да састави Извештај и на какав начин је дошла до броја погубљених када није могла добити ни податке о несталима од Међународне комисије за тражење несталих особа (ИСМР)?

„У вези с овим, Комисија сматра да је потребно разјаснити и сљедеће: Према подацима МКЦК у БиХ који су достављени Комисији 17. 02. 2004. и 18. 05. 2004, број пријављених лица за којима се још увијек трага је 6.450, (прилог Ф/1) док се према подацима ИСМР још трага за 7.779 лица. До разлике у подацима ове двије међународне организације дошло је зато што је МКЦК прихватао захтјеве за тражење само од чланова уже породице, док се у случају ИСМР, ДНК идентификација може обавити помоћу крвних узорака узетих и од чланова шире породице. Нажалост, због горепомнутих правила у прикупљању података у обје организације, у случајевима када је цијела породица настрадала, нико не може пријавити њихов нестанак.“ (стр.31-32)

Колико има несталих целих породица? Имамо ли неку назнаку да су оне статистички значајан фактор у прорачуну несталих лица? Неко мора да има ове податке. Ако нема, Комисија није требала ни да их спомиње у званичном Извештају. Ово су још увек све нестале особе којима се не зна тачан број и за њих се не може рећи да су погубљени све

док не буду пронађени њихови посмртни остаци и аутопсијски верификован начин смрти.

„Након упућеног писменог захтјева Кантоналном тужиластву у Тузли и састанка одржаног између два члана Комисије и кантоналног тужиоца, Комисији је стављен на располагање списак 1.332 особе које су до сада идентификоване и за које су издате смртнице (прилог Д/2).“ (стр. 33)

Ово је до маја 2004. године. На страни 24. спомиње се исти број:

„Извори који су коришћени од Комисије за ово поглавље извештаја, односно за утврђивање судбине несталих за којима се још увек трага су различити и на овом мјесту, из практичних разлога нећемо их набрајати. Навешћемо само чињеницу да је коришћено 15 (петнаест) извора података са различитим списковима несталих и шеснаести ‘Остали извори’ под којима се може подразумевати и већи број. Важно је напоменути да је један од поменутих извора и књига Насера Орића ‘Сребреница свједочи и оптужује’. Из те књиге преузети су и спискови лица несталих или погинулих 1992. године, што нема никакве везе са догађајима у Сребреници и бројем евентуално погубљених у јулу 1995. године. У ‘Додатку Извештају Комисије Владе РС’ (број Трибунала 03625524) Комисија наводи списак извора података и спискова несталих лица који су пријављени као нестали. У том списку наводи 35 извора података и разних спискова несталих. Комисија није пропустила да констатује да упоређивањем ових спискова није поуздано могуће утврдити колики је број несталих Муслимана Сребренице из јула 95, али наглашава и истиче посебно да подаци о броју несталих Сребреничана у јулу 95. варирају између 7.000 и 8.000“.

Тачно онолико колико је потребно тужилаштву да може да их сврста у погубљене. Плански је направљена збрка са разним списковима како би се они који истражују догађаје у и око Сребренице у јулу 95. године бавили упоређивањем

разних података са тих спискова. Конфузија је велика и намерно се сви уводе у проналажење и упаривање спискова како би се пронашла било каква грешка или дупликат. Тако је скренута пажња са броја погубљених и погинулих, а усмерена на провере разних спискова несталих.

Бања Лука, 15. 07. 2004.

„На основу члана 34. став 4. Закона о Влади Републике Српске (‘Службени гласник Републике Српске’ број 3/97 и 3/98), а у вези са Писмом Високог представника за Босну и Херцеговину од 15. 07. 2004. године, Влада Републике Српске на 87. сједници одржаној 16. 07. 2004. године доно си:

ЗАКЉУЧАК ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ,³⁴185)
(Број Трибунала 03625141)

1. Влада Републике Српске констатује да се продужава рок за завршетак рада Комисије за истраживање догађаја у и око Сребренице у периоду од 10. до 19. јула 1995. године до 15. 10. 2004. године.

2. Закључак ступа на снагу даном доношења.“

Закључак је донет на основу писма Цереми Ешдауна председнику и премијеру РС.³⁵

У писму се, између осталог, каже:

„Прво: Комисија је добила доста нових информација чак и током протеклих неколико дана. Ово је одличан знак континуираног и активног рада Комисије и власти Републике Српске, и тим поводом желим честитати свима онима у РС који су учествовали у овом процесу. Међутим, сада је сасвим јасно да ће Комисији требати још времена да у потпуности анализира нове информације. Друго: главни тужилац дел Понте такође је од мене конкретно тражила да Комисији дам

³⁴Закључак Владе РС о продужењу рока за рад Комисије, број Трибунала 03625141.

³⁵Писмо Цереми Ешдауна Председнику и Премијеру РС, број Трибунала 03625142.

више времена да обави свој посао, који сматра изузетно значајним за рад Хашког трибунала. Треће: Постоје одређене индиције у постојећој документацији да можда постоје неке ствари које би требало истражити са Београдом. Амбасадор Фасије предложио је да би било добро обезбиједити додатно вријеме да би се испитале те индиције. На крају амбасадор Фасије ме обавијестио да је разговарао са представницима Комисије за људска права, те да би и њима било драго да се продужи рок за рад Комисије.“

И Ешдаун је, наравно, продужио рок за рад Комисије да би ова могла додатно допунити Извештај подацима који су веома важни за рад Трибунала и који би додатно потврдили тужиочеву тезу да је у Сребреници почињен злочин геноцида.

Незадовољан радом Комисије и незавршеним послом онако како је било планирано, Високи представник за БиХ упутио је Писмо Влади у којем је прво похвалио рад Владе, али није пропустио да каже да није у потпуности задовољан налазом Комисије па тражи да јој се продужи рок како би Комисија наставила са радом још неко време до 15. 10. 2004. године и завршила посао онако како је планирано у Тужилаштву хашког Трибунала и у ОХР.

5. Закључци

„Комисија је на основу властитих истраживања догађаја у и око Сребренице од 10. – 19. јула 1995. године цјеловитије сагледала наведене догађаје и, поред осталог, дошла до слиједећих резултата:

– прикупила значајну документацију, информације, сазнања и друге доказе о догађајима у и око Сребренице од 10. – 19. јула 1995. године, укључујући и оне који до сада нису били познати;

– утврдила да је у периоду од 10. – 19. јула 1995. године ликвидирано више хиљада Бошњака, на начин који пред-

ставља тешка кршења међународног хуманитарног права, те да је извршилац, поред осталог, предузео мјере прикривања злочина премјештањем тијела;

– открила 32 нове, до сада непознате локације масовних гробница, од којих су 4 примарне. Информације о тим гробницама доставили су искључиво извори из Републике Српске (органи Владе и свјedoци на терену) и први пут су добивене на такав начин. Имајући то у виду сматрамо да би требало размотрити примјену истог модела у процесу откривања судбине ‘несталих лица’ у цијелој Босни и Херцеговини, без обзира на њихову националну и религијску припадност;

– утврдила и реконструисала учешће војних и полицијских јединица, укључујући и специјалне јединице МУП-а Републике Српске;

– цјеловитије сагледала догађаје у Поточарима, а посебно судбину мјешовите колоне, те остале догађаје у и око Сребренице од 10. – 19. јула 1995. године;

– У циљу утврђивања броја и идентитета лица за која су поднесене апликације Дому за људска права, Комисија је креирала базу података у којој су компарирани подаци из више извора. Резултати постигнути у овом дијелу рада Комисије су значајни и нови.

Та методологија примјењиваће се и у покушају утврђивања консолидоване листе свих лица за која се још увијек трага у вези са догађајима у и око Сребренице од 10. – 19. јула 1995. године.

Комисија би постигла и значајније резултате истраживања да је имала на располагању и осталу релевантну документацију надлежних институција Републике Српске, као и сазнања и документацију органа Федерације Босне и Херцеговине.

Оптерећена веома кратким задатим роком, Комисија је од самог конституисања радила под јаким медијским при-

тиском, што је додатно оптерећивало њене и тако сложене активности. Међутим, чланови Комисије су успјели да одоле политизацији предмета истраживања, као и медијским притисцима. Инкриминисане информације су у Извјештају намјерно изостављене.

Јавност Републике Српске резултате рада Комисије презентирани у овом Извјештају мора посматрати у свјетлу недавне изјаве Предсједника Републике Српске. Прихватање и суочавање са чињеницом да су неки припадници српског народа починили злочин у Сребреници у јулу 1995. године може повољно утицати на креирање услова за истраживање свих других злочина почињених на просторима Босне и Херцеговине и кажњавање починилаца“.

КОМИСИЈА:

У Бања Луци 11. јун 2004. Милан Богданић, предсједник
и остали чланови Комисије (стр. 38-39)

Како коментарисати овако натегнуте закључке?

– Било би занимљиво да је Комисија навела барем један податак који је открила а који до тада није био познат. У тексту Извештаја не уочава се ни један пошто је све преписано из познатих предмета у хашком Трибуналу, посебно из предмета Крстић. То важи и за документа.

– Колико представља “више хиљада” Бошњака за које је Комисија утврдила да су били ликвидирани? Један од основних задатака који је Комисији наложила Влада РС, а што је значајније – ОХР-а, био је да се тај број што прецизније утврди. Шта значи „више хиљада“? Зашто уопштено користе „ликвидирани“, са свим емотивним набојима који га прате, кад им је познато да значајан број лица чију судбину наводно истражују није ликвидирани него је погинуо? Али то су формулације које су ишле на руку

налогодавцима формирања ове Комисије. На овоме су за-сновали закључак да је Влада РС признала масовне зло-чине у Сребреници у релевантном периоду.

– Комисија, или Радна група, доставила је комплетан списак свих официра, подофицира, војника и цивилних лица који су били у саставу ДК ВРС и тако је утврђен број учесника у догађајима, пружајући могућност Тужилаштву Хашког трибунала да било кога са тога списка, укључујући куварице у штабу, оптужи за ратне злочине или учешће у њима. Томе су додали и спискове јединица полиције РС које су у том периоду извршавале одређене задатке.

– Догађаје у Поточарима и судбину „мјешовите ко-лоне“, како Комисија са пуно такта назива 28. дивизију која се пробијала у борбеном поретку, сагледали су „целовито“ на начин да су све преписали из предмета Крстић, а посебно из Исказа Р. Батлера о догађајима у и око Сребре-нице.

– Јавност Републике Српске никако се не може пои-стоветити са изјавом тадашњег председника РС Чавића. То је требало ОХР-у и МКСЈ, да председник РС призна да су неки чланови српског народа починили злочине и да је суо-чавање са том чињеницом неопходно без обзира колико ће бити болно али ето, по мишљењу Комисије, може допри-нети да се по истој матрици, можда, открију и злочини над Србима и другим народима БиХ.

Скоро десет година је прошло од објављивања Извеш-таја Владе Републике Српске. Могу ли тадашњи Председ-ник Републике Српске, Драган Чавић, и потписници овог Извештаја навести један злочин против Срба који је од тада расветљен и процесуиран у знак признања Комисији за њен дилетантски рад, који је најтеже морално и политички оп-теретио Републику Српску и њен народ?

6. Додатак Извештају владе РС од јуна 2004. године³⁶

У „Додатку Извештају Владе РС од јуна 2004. године“ наводи се 35 различитих извора података о броју несталих, ексхумираних, идентификованих и слично, са напоменом да је 35. извор дефинисан као велика група различитих борбених и других ратних докумената који би сваки за себе могао бити извор података. У овом Додатку Комисија се бавила само упоређивањем спискова и упаривањем познатих и непознатих података као на пример ДНК грађе где је то било могуће или упаривањем јединственог матичног броја грађана (ЈМБГ), и слично. Ништа друго Комисија у овом додатку није ни радила. Циљ оних који су продужили рад Комисије и оформили радна тела за помоћ Комисији био је направити што више спискова како би се сви бавили само тим списковима и упоређивањем поуздано неверификованих података које у многим случајевима није ни могуће упоређивати. На пример на једном „Прелиминарном списку“ са око 8.000 несталих налазе се 42 особе које се воде као мушкарци а имају ЈМБГ за особе женског пола. Тако је то када се жели постићи циљ. Направи се конфузија па се онда формира комисија која ће ту конфузију наводно отклонити и дати тачне спискове. И сви су се тиме и бавили. Бавили су се списковима несталих за које и Х. Брумборг, демограф Тужилаштва, каже да то могу бити само спискови несталих а не и спискови погубљених.

³⁶ Додатак Извештају Владе РС од јуна 2004. године, број Трибунала 03625524.

7. Додатак Извештају од 1. јуна 2004. о догађајима у и око Сребренице од 10. до 19. јула 1995. године³⁷

У овом додатку стоји да:

„– Комисија доставља Извјештај Влади Републике Српске, као оснивачу, на усвајање и даљи поступак.

– Прилози уз Извјештај садрже и документацију од интереса за органе гоњења и правосудне органе, па Комисија нема надлежност за објављивање истих. Ово се не односи на спискове несталих лица.“

Ето, сада видимо да је све тајна осим спискова несталих. Само ти спискови нису тајна. Не треба ни да буду, јер намера ОХР, у сарадњи са МКСЈ, управо и јесте да спискови несталих, волшебно трансформисани у спискове погубљених, буду објављени. Постизање политичког и пропагандног циља налаже да је најбоље да спискове објави званично тело Владе Републике Српске, која га је и формирала, да би се створио утисак да је то списак Владе РС.

„Ови спискови не показују нити, уистину, могу показати тачан датум и мјесто нестанка, а никако не разматрају начин и узрок смрти.“ (стр.8)

Зар ово не одузима кредибилитет целом пројекту Комисије? Ако она није у стању да пружи одговоре на најосновнија форензичка питања, каквој би правосудној сврси њен Извештај могао да послужи?

„Списак Ц-1. У овоме списку наведено је 4.556 имена, чији је датум нестанка или смрти изван мандата Комисије и уопште ван јула 1995. У овом списку, такође, наведена су и она имена која су забиљежена више пута, углавном из разлога што су их као нестала пријавила различита лица.“ (стр.9)

Сада тачно видимо да се Комисија свесно или несвесно, вољно или невољно, бавила и списковима који су

³⁷ Додатак Извјештају од 1. јуна 2004. године о догађајима у и око Сребренице од 10. до 19. јула 1995. године, број Трибунала 04220352.

изван њеног мандата који је био да провери спискове несталих, погинулих или на други начин страдалих у вези са Сребреницом у јулу 1995. На такав начин, Комисија је направила још већу збрку. Постоји ли објашњење, зашто се Комисија овим списковима уопште бавила када нису у њеном мандату?

„Подаци о броју несталих лица, засновани на упоређивању и анализи доступних извора, крећу се од 7.000 до 8.000. На основу ексхумираних тијела, према најновијим подацима Међународног комитета Црвеног крста (МКЦК) од 08. октобра 2004. године, идентификована су 1.482 , од којих је сахрањено 1.300 лица, што је и наведено у сваком од спискова.“ (стр.9)

Без обзира на значајан раскорак између бројева несталих и идентификованих у време писања Извештаја, Комисија упорно и не обазире се на чињенично стање – које у великој мери ни сама не негира – упоређивањем података из разнородних и систематки неповезаних извора, проглашава нестале за погубљене и стиже до задате цифре од 7.000 и 8.000.

8. Допуна Извештаја од 30. марта 2005.

30. 09. 2005. године³⁸

У допуни Радне групе за спровођење закључака из Коначног Извештаја Комисије Владе РС стоји:

„Високи представник за Босну и Херцеговину, господин Педи Ешдаун, након што је проучио Извјештај Радне групе, 19. априла 2005. године упутио је писмо господину Пери Букејлевићу, председнику Владе РС. У писму је, између осталог навео, да је, заједно са својим сарадницима, размотрио достављени Извјештај и закључио да је оз-

³⁸ Допуна Извјештаја од 30. марта 2005, 30.09.2005. године, број Трибунала 04632265.

биљно приступљено изради Извјештаја. Међутим, иако уважава велике напоре Радне групе, оцијенио је да је Извјештај ‘у својој садашњој форми непотпун и да је потребно провести додатне активности у циљу испуњавања услова дефинисаних децембарском Одлуком’ (Писмо Вишеког преставника од 16. децембра 2004. године, стр. 7).“

Пошто Извештај похваљене Комисије ипак није садржао све што су Ешдаун и хашко Тужилаштво замислили, Комисији је наложено да формира Радну групу која ће Извештај „поправити“ у складу са прецизно наведеним упутствима. Један од налога је био да Извештај допуни навођењем широко дефинисаних „учесника у злочиначком подухвату,“ што ће рећи свих припадника Дринског корпуса ВРС и јединица МУП-а РС који су на било који начин били употребљени у релевантном периоду у јулу 1995. у Сребреници.

9. Како је вршен увиђај масовних гробница

9.1. Записник о увиђају³⁹ (гробница, напомена аутора)

„Изашли смо на прву микролокацију која је улаз у Зелени Јадар, посматрано из правца Сребренице. Са десне стране асфалтног пута Сребреница-Милићи, скреће се десно преко Подравања макадамом према селима Посумлићи и Ораховина. Идући овим макадамским путем на удаљености од око петсто метара од асфалтног пута Сребреница-Зелени Јадар, са десне стране макадамског пута налази се травнати прилаз и на проширењу обраслом остругом, бујади и ситним растињем налази се највјероватније једна секундарна гробница (од примарне са Глодове). Њене координате су ЦП-63863/О833О.: Дужине је око 50, а ширине око 15 метара. Претпоставља се да је измјештена у јесен 1995. године. Почетак гробнице је удаљен од макадамске цесте око 10 метара“.

³⁹ Записник о увиђају гробница, број Трибунала 03572123.

Ово су претпоставка до претпоставке. Како Комисија зна да је ова секундарна гробница од примарне из Глогове? И како уопште зна да је то масовна гробница? Ваљда зато што је обрасла карактеристичним растињем које овде набраја. Расту ли бујад и ситно растиње као и оструга само изнад масовних гробница?

„На истом локалитету уз Зелени Јадар налази се и друга секундарна масовна гробница удаљена од прве око 70 метара уз шумски пут према Посумлчићима и Ораховцима. (Затим се наводе координате и димензије и за обе гробнице и каже се да су слично обрасле, најомена аутора) Кретање по њима нисмо вршили из безбједносних разлога. И ова гробница је секундарна и претпоставља се да је пренешена са Глогове.“

У овом конкретном случају, председник Комисије није изашао на лице места у страху од мина, али тврди да је то секундарна масовна гробница пренешена из Глогове. Како и одакле су Комисији били познати тако подробни подаци (статус гробнице, да ли је уопште гробно место, садржај итд.) о једном суштински неистраженом месту где је и кретање било ограничено из „безбедносних разлога“? Ни на једно од фундаменталних питања – нема одговора.

„Други локалитет налази се на простору Видиковац. Наиме, проласком уским асфалтним путем према мјесту Залачје и (нечитко), који се налази са лијеве стране пута Братунац – Сребреница код Православног гробља, након пређеног пута од два и по километра успона, са десне стране описаног пута, посматрано из правца подножја, налази се земљани пут. Уласком у исти, на удаљености око 30 метара од скретања, са десне стране тог земљаног пута, непосредно уз пут на проширењу налази се гробница. Величине је осам пута пет метара“.

По ком основу се изводи закључак да се ради о масовној гробници? Зашто Комисија не наводи податке који упу-

ћују на такав закључак? За овакву информацију могуће је само рећи да је непоуздана и да се на основу тога ништа конкретно не може закључити. Као и за ово што следи:

„Са лијеве стране истог пута, то јест супротно од описаног претходно, налази се колски земљани прилаз у шуму дужине око 20m који се завршава на проширењу обраслом травом и ситним растињем. На почетку овог колског прилаза налази се разбацано смеће. Мало даље, на завршетку овог проширења је друга гробница на овом простору. Величине је око педесет пута двадесет, од чега је дужина око педесет метара. Обје су обрасле као и горе и ... очито одурајају по растињу од околине.“

9.2. Записник о увиђају-лоцирању⁴⁰

(гробница, напомена аутора)

„Након сачињеног плана приступило се лоцирању како слиједи. На простору Зеленог Јадра постоји више масовних гробница сребреничких жртава, од којих смо до данас лоцирали 5. Процјењује се да свака од локација садржи између десет и петнаест тијела. Све гробнице су наводно секундарне, настале измјештањем гробнице из села Глогова.“

На чему су ове процене засноване? Комисија ништа не тврди и ништа доказима не поткрепљује. Она једноставно констатује да су ове гробнице наводно секундарне и одакле њихов садржај потиче. Комисија не наводи ниједан податак који би садржај ових гробница повезао са примарним гробницама у селу Глогова.

„Друга локација.

Налази се на око шест километара удаљености од улаза у Зелени Јадар. Улазећи у лијеву кривину с десне стране пута, види се црвени кров недовршене куће. Тјеме кривине

⁴⁰ Записник о увиђају-лоцирању гробница, број Трибунала 03572126.

тангира рампа дужине око 20 метара која у дужини од четири и по метра и ширини од четири и по метра завршава масовном гробницом. Координате: ЦП 63429/79285, надморска висина 801 метар.“

Опет се не наводи ништа што би указивало на то да се овде ради о масовној гробници. Какве чињенице и податке Комисија има на располагању којима доказује да се ради о масовним гробницама?

„Трећа локација.

Удаљена је 120 метара од гробнице (2) на проширењу десне стране пута. Поред гробнице се налази комби зарастао у шибље и други аутомобилски отпад. У БЛИЗИНИ ОВЕ ЛОКАЦИЈЕ НАЛАЗИ СЕ ЛИНИЈА ДОДИРА И ПОСТОЈИ ОПАСНОСТ ОД МИНА ЗБОГ ЧЕГА СЕ НЕ УДАЉАВАТИ ВАН ОВЕ ЛОКАЦИЈЕ.

Координате ЦП 63396/79326, надморска висина 885 метара“.

„Четврта локација.

Налази се десно од пута Јадар-Љесковик. До гробнице се долази скретањем са асфалтног пута на раскрсници обиљеженој наткривеном дрврном ознаком ловишта за Љесковик. Убрзо након престанка дијела асфалтног пута који води према паркингу лијево, макадамским путем се продужава око 50 метара гдје почиње с десне стране пута брезова шумица. На пољу, на ивици шуме налазе се три површине у дужини од око метар и по пута десет метара на којима је земља избачена из канала што представља гробницу. Највероватније је ископ гробнице вршен машински, а након довожења тијела затрпан ручно. Координате: ЦП 62761/77086, надморска висина 978 метара“.

„Пета локација.

Налази се поред скретања са макадамског пута који води кроз шуму напријед од четврте гробнице, према Бијелим водама гдје има знака за Котјевац кроз Бијеле

воде. Скретањем десно, десна рачва пута води узбрдо до разрушеног комплекса кућа. Испод резервоара за воду, изнад десне стране пута, видљиво је помјерање земље што представља гробницу. Координате: ЦП 63457/75743, надморска висина 1093. Предвизита завршена у 11 часова и 30 минута.“

Зар председнику Комисије није пало на памет и алтернативно објашњење да би то могли бити ровови и саобраћајнице који су некада за време рата ископани као део фортификација, чија је намена ојачавање одбрамбених положаја? Или да су у питању гробнице везане за асанацију терена зато што се највећи део борбених дејстава између ВРС и А РбиХ почетком јула 1995, пре пада Сребренице, догодио управо на подручју Зеленог Јадра? Комисија се сервилно држи задатог сценарија и не усуђује се да искорачи из параметара које налогодавци намећу. Најзад, као у претходним примерима не наводи се ниједан материјални доказ да се ради о масовним гробницама.

9.3. Записник о увиђају-лоцирању гробница⁴¹

„Прва локација: Рејон Љељенда, секундарна (веза Глогова), преко 100 тијела. Мјесто у близини гдје је утврђена четврта локација масовне гробнице 05. 05. 2004. године, десно од пута Јадар–Љесковик. С десне стране пута, на предњој ивици шуме уочљив је плато површине око двадесет пута седам метара и трагови гусјеница односно точкова инжењеријске машине.

Координате: ЦП 62827/77112.“

„Друга локација: с. Јасенова (пут Зелени Јадар-Слаповићи), секундарна (веза Глогова) око 200 тијела. Налази се на прилазу секундарној гробници лоцираној 05. 05. 2004.

⁴¹ Записник о увиђају-лоцирању гробница, број Трибунала 03572128.

године описане под редним бројем 7. (седам) табеларног приказа, гробница је величине око 25x4 метра.

Координате: ЦП 64207/79038“.

Како је Комисија утврдила да је преко 100 или око 200 тела у наводним масовним гробницама, када није вршила ексхумације?

Ово је добар пример рада што нас упућује на закључак да су бројеви које користе и Комисија и Хашко тужилаштво – произвољни. А што се тиче трагова гусеница и точкова инжињеријских машина, од 1995. до 2004. године вероватно је да би одавно зарасли и не би се никако могли видети. Да се неки трагови и виде, зар основни принцип одговорног научног рада није разматрање алтернативних објашњења? Зар то не би могли бити трагови од машина које су употребљаване за утврђивање положаја за одбрану или од кретања тенкова и других борбених возила током борби?

9.4. Записник о увиђају-лоцирању⁴²

„Прва локација – село Казани, Сребреница. Примарна гробница до 20 тијела. Гробница се налази поред локалног пута на који се долази са главне цесте Сребреница-Братунац на излазу из града, лијево код бензинске пумпе, преласком преко моста ријеке Крижевица, а затим ријеке Казани, преко пута бошњачког гробља. На људска тијела су бачена 3 убијена коња. Гробница се налази око 15 метара низводно од моста између макадамског пута и ријеке зване Казани. Координате: ЦП 63057/86237“.

„Друга локација – село Кутлић, примарна гробница до 50 тијела, 80 метара низводно од прве локације, с десне стране макадамског пута код сивог металног WC. Изнад људских скелета набацане животињске кости. Координате: 63058/86361“.

⁴² Записник о увиђају-лоцирању гробница, број Трибунала 03572129.

Комисија је боравила на том локалитету од 9 до 12 часова и мало је вероватно да је за то време могла откопати три масовне гробнице да би утврдила све појединости изнад и испод земље које се наводе.

„Трећа локација, насеље Видиковац, пут према селу Залазје, више секундарних гробница, око 1.000 тијела.

На овај пут се излази скретањем са пута Сребреница-Братунац, десно код православног гробља, успоном који пролази кроз насеље Видиковац. По проласку кроз наведено насеље, почев од прве локације масовне секундарне гробнице (Координате: 63890/86788) у дужини око 1 километар с лијеве и десне стране на падинама завојитог планинског пута под набачајима смећа и земље преко ивице пута идентификовано је 6 локација. Координате... (затим се наводи координате свих 6 локација, напомена аутора)“.

Председник Комисије, као и главни истражитељ Тужилаштва Жан Рене Руез, поседују феноменалну способност да виде шта има под земљом, иако ништа још није откопао. Није им потребно да откопају масовне гробнице, да утврде колико у њима евентуално има људских тела и на који начин су настрадали. У овом погледу очигледно мање обдарени генерал Смит, на питање шта мисли о фотографијама наводних масовних гробница, рекао је да би то могле бити гробнице које су последица жестоких борби током пробоја 28. дивизије (а било их је најмање три) и додаје: „Фотографије су добре али не показују ништа шта се дешава под земљом.“ И енглески генерал објективније приказује догађаје у и око Сребренице у јулу 1995. године од Комисије владе Републике Српске.

9.5. Новолоциране масовне гробнице⁴³

„До данас (29. 05. 2004.) Комисија је, ослоном на органе и институције Републике Српске, те на основу сопствених извора, а у вези предмета истраживања (утврђивање локација потенцијалних појединачних, групних и масовних, како примарних тако и секундарних гробница) открила:

- 23 секундарне масовне гробнице (око 2.000 тијела)
- 3 примарне масовне гробнице (око 90 тијела)
- 1 терцијарна масовна гробница (око 20 тијела).“

Опет се морају поновити многа од већ постављених питања. Како је установљен број тела у тим гробницама? Како је Комисија за око два месеца (почела је са радом у марту 2004. године) извршила ексхумацију 27 масовних гробница, под претпоставком да је то учинила? Ако није, на основу чега наводи број тела која те гробнице наводно садрже? Зашто Комисија на ова суштинска питања нема одговоре и не пружа доказе? Али утврђивање броја укопаних тела је тек почетак истраживачког процеса. Комисија је била дужна да утврди узрок смрти, начин на који је смрт наступила, време када је наступила и друге околности које би указале на чињеницу да су тела погубљена, односно да се не ради о погинулим борцима током борби за Сребреницу и током пробоја 28. дивизије. Она то није учинила.

10. Обраћање председника Републике Српске

Драгана Чавића јавности поводом

Извештаја Комисије Владе РС за Сребреницу

„За свако тешко питање може се дати адекватан одговор ако смо спремни да се суочимо са истином, ма каква она била.“

Не „за свако тешко питање“ него „на свако тешко питање...“ Изгледа да се ради о неписменом човеку. Или је он тада можда толико био претрашен и уцењен да није био

⁴³ Новолоциране масовне гробнице, број Трибунала 03572118.

способан ни да писмено састави свој говор. Суочавање са истином мора бити реално и то само на основу установљених чињеница. Да ли је Комисија Владе РС за тако кратко време могла установити чињенице и да ли је имала стварну слободу да их објективно истражује? Није, и доказ за то је да је сценарио скоро у потпуности преписала из оптужнице и пресуде генералу Р. Крстићу и других хашких оптуженика. Чавић каже да је Комисија завршила рад након вишемесечног мукотрпног рада, а Трибунал није могао утврдити истину ни након девет година рада пре Комисије.

Чавић у продужетку излагања наводи да је створена слика жртве-Муслимана и починиоца-Срба. Затим цитира Филипа Корвина⁴⁴:

„Оно што се догодило у Сребреници није био само масакр Срба над Муслиманима, него серија крвавих напада и противнапада која је након трогодишњег периода борби доживила свој врхунац у јулу 1995, године.“

Ето и помоћник команданта УНПРОФОР-а за цивилна питања у време сребреничких догађаја зна да су жртве великим делом последица серије напада и противнапада током целог периода сукоба. А председник Републике Српске и не спомиње погинуле током борби за Сребреницу и током пробоја 28. дивизије ка Тузли. Не спомиње, јер о томе се не говори у хашким оптужницама и пресудама, па зашто би он говорио нешто што би засигурно на њега навукло бес Високог представника?

„Али свих ових протеклих година јавност се поларише национално, тражећи да се дефинише ко је био узрок, а ко је био посљедица. Тражећи узрок и тражећи посљедицу свих ових година уствари тражи се равнотежа у злочину, без изузетка код свих у БиХ. Претпоставка да узрок по пра-

⁴⁴ Помоћник команданта УНПРОФОР-а за БиХ за цивилна питања.

вилу производи посљедицу, и да је посљедица оправдан одговор на узрок је уствари узалудно тражење ненаписане правде да се злочин оправдава злочином.“

Поново видимо да се ради о неписменом или препаданутом човеку. Није „ко је био узрок, а ко је био посљедица“ већ „шта је узрок, а шта посљедица“. Осим тога не дефинише се ко је био узрок, а ко посљедица, већ се то открива на научној основи исцрпним истраживањем и утврђивањем свих релевантних чињеница и информација о догађајима који се истражују.

„Тешко је било наћи Србе који ће радити у Комисији јер су били свјесни историјске одговорности пред властитим народом због истраге којом треба да се утврди што више доказа за истину о 9 дана сребреничке трагедије, и о улози Срба у страдању Бошњака.“

Чавић већ признаје да је била сребреничка трагедија и признаје да су Срби били починиоци те трагедије јер апострофира њихову улогу. Тачно је, међутим, да је било тешко наћи Србе који би радили у таквој Комисији. Нема пуно Срба који су спремни да раде против интереса сопственог народа или на његову штету. У „Правилу службе војске Краљевине Југославије“ из 1939. године налази се одредба да се појединци који вољно или невољно, намерно или ненамерно, раде на штету свога народа, државе и краља дефинишу као – издајници и домаћи непријатељи. Зна ли Драган Чавић да је улога ВРС, као и сваке друге војске у свету, да у оружаном сукобу порази непријатељску војску, а то се постиже само наношењем неприхватљивих губитака у људству и материјалним борбеним средствима? То је била и улога А РБиХ у односу на ВРС. Зна ли Чавић каква је улога Бошњака у страдању и трагедији Срба? Такође, зна ли да су погинули током борби за Сребреницу и током пробоја 28. дивизије А РБиХ – легитимне жртве, и да су међу губицима на бошњачкој страни – они најбројнији?

„Извјештај недвосмислено констатује да су у 9 дана јула 1995. године, у подручју Сребренице почињена злодјела.“

Чавић је сада још конкретнији па каже да „извјештај недвосмислено констатује...“

Прво не констатује извјештај већ Комисија у Извјештају. Ово је трећи пример који показује да је Чавић неписмен. Али да је само то у питању, можда би му се могло и опростити ако је то радио под стресом и у страху да не буде оптужен, смењен или можда нешто друго. Уцењен због нечега, можда. Најбоље би било да он на ово одговори.

„Раздвојени војноспособни Бошњаци у Поточарима (њих најмање 1.000) одвезени су из Поточара на друга мјеста заточења у Братунцу 12. и 13. јула, гдје су довођени заробљеници из мјешовите колоне у шуми, а одатле на мјеста погубљења.“

Није тако. И у Оптужници у предмету Вујадин Поповић и остали (IT-05-88-PT), параграф 80, „Чињенични основ тужилаштва“, као и у предмету Толимир (IT-05-88/2I), параграф 19, пише да је у Поточаре заједно са женама, децом и старцима стигло “неколико мушкараца”. Овај део Чавићеве изјаве тачно је преписан из оптужнице у предмету Крстић. Као и Тужилац Хашког трибунала, председник РС забашурује чињенично стање тако што 28. дивизију А РБиХ, која се пробијала под оружјем, назива „мјешовита колона“, како би се нагласило – у складу са ставом и у интересу Тужилаштва – да су се у колони налазили и цивили које је ВРС убијала. Чињенице демантују Чавића зато што то није била „мјешовита колона“ већ 28. дивизија А РБиХ, ојачана остатком војноспособних мушкараца из сребреничке енклаве, чија је команда одлучила да се пробија ка Тузли.

„У току дана је до 17.30 заробљено најмање 6.000 мушкараца, који су распоређени на неколико локација. Највећи број заробљених одвођен је на сабирна мјеста у Новој Ка-

саби гдје је заточено између 1.500–3.000 људи, и у село Сандићи на једној пољани гдје је било заточено између 1.000–4.000 људи. Један број заробљених код Нове Касабе и Коњевић Поља убијени су на обали Јадра ујутро 13. јула 1995. године...“

3.000+4.000=7.000. У поменутих оптужницама каже се да је на ливади у Сандићима било 1.000 заробљеника, а не 1.000 до 4.000. Председник Републике Српске, Драган Чавић, у свом обраћању народу самоиницијативно учетворостручује број заробљеника да био се поткрепио унапред одређени али ничим документовани број погубљених. Све бројеве који се односе на заробљавања, заточења, превозења и погубљења преузео је из Извештаја Комисије, а ова из оптужница и извештаја војних експерата Тужилаштва...А шта је стварно од свега тога тачно видели смо у 1. поглављу.

„Фаза испитивања је окончана посјетама, провјерама и прелиминарним верификацијама 3 примарне и 29 секундарних и терцијерних гробница“.

У одељку „Како је вршен увиђај масовних гробница“ показан је дилетантски и научно недопустив начин како је Комисија откривала масовне гробнице.

„Након свега овога, најприје као човјек и Србин, па онда као отац, брат и син, а тек онда као председник Републике Српске морам рећи да је ових 9 дана јула сребреничке трагедије црна страница историје српског народа.“

Одакле Чавићу право да доноси овако драстичне закључке? Пре би се могло рећи да Извештај Комисије који у свом обраћању промовише представља црну страницу у историји политичког опортунизма и бесчашћа.

Ова анализа Извештаја Комисије владе РС од 2004. године могла би послужити као добра основа и разлог да Републички центар Владе РС за истраживање ратних злочина, од председника и чланова Комисије одвојено узме изјаве у којима би се они изјаснили под каквим околностима су ра-

дили на истраживању и писању овог контроверзног документа. Искрпну изјаву би, такође, требало узети и од тадашњег председника Републике Српске, Драгана Чавића. Те изјаве Републички центар би могао приложити као саставни део Извештаја новоформиране Комисије која би релевантне догађаје проучила на објективан начин. Тако би се богат материјал ставио на располагање заинтересованим истраживачима, пре свега историчарима, за даље проучавање догађаја везаних за Сребреницу у јулу 1995. године, али и контекстуално пре тога. Било би корисно да се Влада Републике Српске озбиљно позабави начином како је настао Извештај од 2004. године и да у светлу нове грађе на ову тему изврши темељно преиспитивање свих чињеница и околности у вези са догађајима у Сребреници у јулу 1995. и њиховим стварним узроцима.

ЗАКЉУЧАК

Догађаји у и око Сребренице у јулу и августу 1995. године одвијали су се у условима грађанског рата у Босни и Херцеговини у којем су, у Сребреници, биле у сукобу Војска Републике Српске и Армија Републике Босне и Херцеговине. Две легитимне војне силе двају народа. Током целог периода рата непрекидно су вођени борбени окршаји између јединица ВРС и А РБиХ које су биле у борбеном додиру на положајима око Сребренице и Жепе, са мањим или већим прекидима, договореним или прећутним. Током тих окршаја обе стране су имале људских губитака и међу војницима и међу цивилима.

Резолуцијама СБ УН и Споразумима на основу њих, Сребреница и Жепа су проглашене заштићеним зонама и требале су бити демилитаризоване. Споразум о демилитаризацији није извршен одбијањем А РБиХ да то учини и

неревносним залагањем снага УН у том смислу. Због тога је у енклавама непрекидно егзистирала 28. дивизија А РБиХ и изводила борбене акције према ВРС и РС из енклава користећи УНПРОФОР као штит. То је ВРС приморало да стално држи јединице око енклава бранећи становништво и територију РС.

Напетост око енклава је расла са порастом броја борбених акција јединица 28. дивизије А РБиХ према јединицама ВРС и цивилном становништву на ободу енклава. Пропорционално порасту интензитета борбених дејстава јединица 28. дивизије А РБиХ нарастала је и одлучност јединица ВРС, пре свих јединица Дринског корпуса, да се дејства 28. дивизије спрече и елиминише опасност по борце ВРС, цивиле у Републици Српској и њену територију. Циљ дејстава 28. дивизије је био: у координацији са осталим јединицама А РБиХ са фронта спојити Сребреницу и Жепу са територијом Тузле и Кладња чиме би проширили територију под својом контролом и пресекли РС на источни и западни део. Стварна сврха избегавања демилитаризације енклава и задржавања 28. дивизије у њима била је дејство те јединице из позадине и помоћ на деблокади Сарајева, што је био општи циљ А РБиХ. Сарајево је било у фокусу интересовања политичког и војног врха Федерације БиХ. Стратегијска територија, Сребреница није. Њен значај је, за политички врх Муслимана, био онолики колико је могла допринети стратегијском циљу-деблокади Сарајева. ВРС је била принуђена да на дејства 28. дивизије А РБиХ адекватно војно одговори и спречи остваривање општег циља А РБиХ и тако заштити територију РС.

Када су отпочеле борбе око Сребренице команда 28. дивизије и локално цивилно руководство су очекивали да ће им А РБиХ пружити адекватну помоћ. Исто су очекивали и од УНПРОФОР-а. Ни једно ни друго се није догодило. Због тога су заједно команда дивизије и општинско руководство

одлучили да се становништво раздвоји у две групе: на жене, децу и старце са једне стране и 28. дивизију са остатком војноспособних мушкараца са друге стране.

Жене, децу и старце су упутили у базу УН у Поточаре, сигурни да ће одатле бити евакуисани у Тузлу и околину. Дивизија, са остатком војноспособних мушкараца, се пробијала ка Тузли. У пробоју су имали знатне губитке. Сребреницу нису ни бранили, па су јединице ДК ВРС ушле у њу без борби.

Како видимо напуштање територије Сребренице је комплетно, а према догађајима како су се одвијали и планирано. Зашто би, да није било плана напуштања Сребренице, ратно Председништво још 9. јула тражило од Изетбеговића да се преговара са ВРС, да ова отвори коридор за исељење становништва превозом, а војске пешке. То су тражили још у априлу 1993. године. Од тада датира размишљање да се та територија напусти и да се становништво пресели у сигурнија подручја.

И десило се. Евакуацију су планирале снаге УН, а извршењу је помогла ВРС давањем превозних средстава. Планирање евакуације становништва из Сребренице, касније и из Поточара вршено је још 1993. године. Те године је и започета, али је обустављена на интервенцију владе из Сарајева. Евакуација становништва из Поточара је такође извршена по плану Уједињених нација, уз помоћ ВРС у аутобусима и камионима. Становништво је желело да напусти енклаву и да се исели у Тузлу и околину. Дакле, радило се о евакуацији или исељењу, а не о депортацији становништва или присилном премештању. Овај закључак се може односити и на Жепу.

Идеја политичког врха Муслимана је била да се територија војнички изгуби, па да се онда изврши замена за територије око Сарајева. Лукаво према своме народу и, војсци нарочито. Згодно за касније хваљење како су, ето, успели

разменити територије које су већ биле изгубљене. У сваком случају претходно изгубљена територија лако се нашла у пакет аранжману за размену за друге сводећи поделу БиХ на два дела по принципу 51% за Федерацију БиХ и 49% за Републику Српску. Муслиманској влади у Сарајеву требале су жртве у сопственом народу, како би се свету приказало да су они општа жртва у БиХ. Жртвована је Сребреница, јер је њу најлакше било жртвовати. У Сарајеву су знали да је Сребреница заједно са Жепом од стратегијског значаја за Републику Српску. Због тога су баш њих жртвовали. Али требале су и људске жртве. Није ни то изостало. Ибран Мустафић каже да су Бошњаци побили Бошњаке и да је у Сребреници на тај начин убијено 500 до 1.000 људи, а влада у Сарајеву каже да ће из Жепе евакуисати само оне људе који су јој потребни. Има за владу у Сарајеву и непотребних Жепљака. Пошто се ипак није десио масакр великих размера онда је припремљен списак наводно несталих током борби за Сребреницу и током пробоја 28. дивизије. Пријављено је 8.000 до 10.000 несталих војноспособних мушкараца. То је тужилаштву био основ за подизање оптужница за масакр или геноцид, како су га квалификовали, али и основ да се заступа број погубљених „више од 7.000“.

На основу резултата анализе кретања заробљеника са сигурношћу се може констатовати да у Сребреници није извршен злочин размера које заступа оптужба. Тестирајући резултате истражитеља и експерата тужилаштва, до којих су они дошли, углавном, форензичком методом, а које тужилаштво хашког Трибунала заступа у оптунцима, доказали смо да, у верзији, по којој је у Сребреници, након њеног заузимања, погубљено више од 7.000 мушкарава, постоји велика празнина и да ту верзију није могуће на поуздан начин доказати. Тестирање је извршено праћењем кретања заробљеника 28. дивизије. Подаци који су коришћени за анализу праћења кретања заробљеника су искључ-

чиво из две оптужнице и „Исказа“ војног експерта тужилаштва. Анализом је утврђено да оптужнице садрже такве мањкавости које се противе природним законима, законима логике и законима здравог разума. Тако на пример анализом броја заробљених бораца 28. дивизије А РБиХ и бројева превезених на стратишта и погубљених, које тужиоци наводе у оптужницама, произилази да има више превезених на стратишта од заробљених, што није могуће. Такође има више погубљених него довозених на стратишта, што је немогуће. Логично, анализа је показала да има више погубљених од заробљених и то осетно, више од 1.000, што је такође немогуће.

Један једноставан пример анализе кретања живих становника Сребренице пре и после операције ВРС „Криваја-95“, такође је показао да тужилаштво нема поуздане податке о броју наводно погубљених и да број, који заступа у оптужницама, не може на поуздан начин доказати. И тај пример је својеврсно тестирање података тужилаштва садржаних у оптужницама. Подаци тужилаштва и резултати ове анализе скоро у целости се не подударaju. То, ван сумње, упућује на закључак да су оптужнице мањкаве, непрецизне и да садрже нетачне податке. С друге стране упућује на закључак да су скоро сви становници Сребренице напустили, на разне начине, исту и преселили се у Тузлу и околину. Нажалост нису изашли само они који су током борби за Сребреницу и током пробоја изгинули. А њих је највише, што не значи да није било појединачних убистава-погубљења, могуће и групних. Али анализа садржана у мојој претходној књизи „Сребреница-геноцид над истином“ и ова, ван сумње, су показале да није погубљено „више од 7.000 војноспособних мушкараца Сребренице“, како се заступа у оптужницама. Са војног становишта погинули током борби за Сребреницу и током пробоја 28. дивизије А РБиХ су легитимне жртве. Појам „легитимна жртва“ је сам

по себи неетичан. Рат је нелегитимно средство политике. Али не започињу рат војници. То је „спорт“ политичара.

А шта рећи у вези са Извештајем Комисије владе РС, а да се остане у границама разумног и рационалног закључивања? Извештај је пун контроверзи. Прво Комисија владе РС није била у могућности, ни физичкој ни менталној, да за шест месеци колико је добила рок, утврди чињенице у вези са догађајима у и око Сребренице. Рок једноставно није реалан. То није пошло за руком ни Трибуналу за девет година пре тога. Тужилаштво тога Трибунала је одустало од даљих истраживања. Они знају зашто. Комисија у Извештају сама констатује да је потребна целовита научна валоризација овога Извештаја. Тиме Комисија признаје да је Извештај састављен, не на бази чињеница и научних истраживања, већ на бази података преузетих од тужилаштва, пре свега из предмета Крстић. Подразумева се да, на основу тога, Извештај не може задовољити строге критеријуме научних истраживања и научне принципе. То, надаље, значи да Извештај није састављен на основу утврђених чињеница, односно да није тачан. Садржи научно непроверене податке, јер Комисија није навела ниједан документ или изјаву на основу којих заснива своју анализу и Извештај. Коначно, презентоване су саме чињенице и документима подржане и истакнуте стручне оцене и мишљења на основу тих чињеница. Јавност ће, научна, стручна, интелектуална и политичка, на основу тих чињеница, знати препознати шта је истина, а шта лаж.

О пук. Ратку Шкрбићу

Ратко П. Шкрбић рођен је 1950. године, као осмо дете, од оца Петра и мајке Ђурђије. Основну школу је завршио у родном селу Хотковци, и у селу Оцак код Гламоча где је била и Месна канцеларија и Задња пошта. Био је одличан ученик. Након завршетка основне школе завршио је гимназију у Гламочу, пошто су остали без успеха сви покушаји да упише средњу стручну школу, да би се што пре запослио или уписао Војну ваздухопловну гимназију у Мостару и наставио школовање у Ваздухопловној војној академији и постао пилот. Због превеликог сиромаштва у породици и прераног губитка оца, који је преминуо 1953, године и којег Ратко није ни упамтио, гимназију је завршио као војни стипендиста. Након завршетка гимназије, школовање је наставио у Војној академији копнене војске у Београду и Крушевцу. Војну академију, смер Атомско-биолошко-хемијска одбрана (АБХО) завршио је 1973. године.

Професионалну војну каријеру је започео, као сви млади официри, у трупи на почетничким командирским дужностима у воду и чети АБХО, као командир. Након тога премештен је у Школски центар АБХО у Крушевцу и постављен на дужност наставника у Катедри тактике АБХО. Предавао је Војну метеорологију у свим школама АБХО и Тактику АБХО у Војној академији и Школи резервних официра до 1984. године.

Године 1984. премештен је у Војно-технички институт КоВ, погон лабораторија у Мостару и постављен за Помоћника Начелника института, а касније и за заступника начелника. Са колегама и сарадницима у институту је радио на пројектима техничке и медицинске заштите људи и материјалних средстава од последица оружја за масовно уништавање или од нуклеарног, хемијског и биолошког оружја.

Овде је стекао нова сазнања и искуства у раду на научно-истраживачким пројектима и пословима и, на најбољи начин, схватио везу теорије и праксе, поготово у својој професији и струци. У институту је остао до 1992. године, када је институт са комплетном стручном документацијом, погонима и лабораторијском опремом извучен у Србију, због све већег заостравања политичке ситуације у БиХ на националној основи и грађанског рата који је био на помолу.

Наставио је усавршавање у својој професији. Године 1988/89. завршио је Командно штабну школу тактике у 40. класи те школе, као најбољи слушалац, први у рангу, за шта је и награђен, а 1990/91. годину завршава и Школу опште-народне одбране – Ратну школу, највишу војну школу у ЈНА.

Осим наведених дужности обављао је и дужности из своје професије у оперативним командама (Корпусима), у оперативним и органима кадровске службе у Генералштабу. За време грађанског рата у БиХ обављао је дужности начелника штаба у лакој пешадијској бригади и команданта пешадијске бригаде у Војсци Републике Српске.

Последњих пет година активне војне службе обављао је дужност Руководиоца групе наставника за командно-штабно усавршавање, на Катедри стратегије Школе националне одбране у Војној академији Војске Савезне Републике Југославије, затим Србије и Црне Горе и најзад Србије, у звању доцента. Предавао је предмете „Војна стратегија“ и „Ратоводство“ на свим последипломским усавршавањима у Војној академији. Може се закључити да се ради о богатој и разноврсној војничкој каријери.

Пензионисан је у чину пуковника са 41,5 година пензијског стажа.

До сада је објавио научни чланак „Анализа становништва Сребренице пре, у току и после операције Војске Републике Српске „Криваја-95“. Рад је објављен у „Зборнику радова“ са научне конференције одржане у Руској ака-

демији наука у Москви, априла месеца 2009. године посвећене Хашком трибуналу и феномену Сребреница и у “Зборнику радова” посвећеном истом скупу невладине организације „Историјски пројекат Сребреница“.

Године 2011. објавио је књигу „Сребреница – геноцид над истином“ у издању издавачке куће „Свет књиге“, Београд.

За потребе одбране генерала Толимира, у својству Војног вештака израдио је два експертска извештаја: „Кретање становника Сребренице“ и „Сребреница и Жепа“.

Овом књигом се комплетира истраживање догађаја у и око Сребренице у јулу 1995. године, са напоменом да истраживања нису завршена и да их треба наставити.

ЕПИЛОГ ИЗДАЈЕ: ОБРАЋАЊЕ ДРАГАНА ЧАВИЋА ЈАВНОСТИ ПОВОДОМ „ИЗВЈЕШТАЈА КОМИСИЈЕ ЗА СРЕБРЕНИЦУ“

Грађани Републике Српске,

Од дана када сте ми дали повјерење, и када сам вољом вашег гласа постао Предсједник Републике Српске, дакле предсједник свих грађана Републике Српске, обавезан сам да рачуне полажем вама из моралних, политичких али и уставних разлога.

Био бих сретан да сам ово протекло вријеме имао могућност да свако моје обраћање вама буде забиљежено као објава напретка који ће вам побољшати живот и учинити сретнијим ваше породице.

За ових годину и по дана, а посебно у овој години и у посљедње вријеме, Република Српска се суочава са посљедицама лоше стране ратне прошлости, уз опште стање економско – социјалне кризе која предуго траје и учестале нападе на ентитетски статус Републике Српске.

Не могу рећи да смо у доброј позицији, јер то не одговара истини. Али исто тако не могу прихватити да смо у безизлазној позицији, јер и то не одговара истини.

За свако тешко питање може се дати адекватан одговор ако смо спремни да се суочимо са истином, ма каква она била.

Обраћам вам се данас, јер сматрам изузетно важним за будућност свих нас, да будете упознати са извјештајем

Комисије за испитивање догађаја у и око Сребренице у периоду од 10. до 19. јула 1995. године.⁴⁵

Рад ове Комисије завршен је прије неколико дана након вишемјесечног мукотрпног рада и истрага које су проводиле институције Републике Српске. Пратио сам рад и периодично био обавјештаван о налазима Комисије. Сазнања које објављује извјештај представљају за мене шокантно суочавање са трагичном истином о људском страдању великих размјера.

Због тога се обраћам вама, грађанима Републике Српске, али прије свега Србима, које желим да упознам са дијелом истине коју смо сами установили и која још увијек није потпуна али је и непотпуна ипак застрашујућа.

Посљедњих готово 9 година о сребреничким догађајима говорио је цијели свијет: породице Бошњака које своје нестале рођаке траже сво ово протекло вријеме, разне владе и невладине организације у Федерацији БиХ, историчари, филозофи, политичари, медији из цијелог свијета.

Провођене су и бројне званичне и незваничне истраге широм свијета, од стране Хашког трибунала, Холандске владе, Француског парламента, НАТО-а, али и академских експерата и новинара из цијелог свијета као на примјер професор Едвард Херман са Универзитета из Пенсилваније са експертима из САД, Канаде, Њемачке, Француске, Србије и Велике Британије.

Једино српска страна до формирања Комисије никада званично није отварала истрагу.⁴⁶

Сребренички трагични догађаји постали су планетарни синоним страдања и злочина на крају 20 вијека, поларишући

⁴⁵ Ако је Чавићу заиста било искрено стало да се грађани Републике Српске упознају са извјештајем његове Комисије, зашто га је одмах склонио?

⁴⁶ Бестидник! Комисија није водила никакву „истрагу“, што је и сама у свом Извјештају истакла, него је усвојила закључке који су јој били наложени.

учеснике сребреничких догађаја на жртве Бошњаке – Муслимане и починиоце Србе. Извађено из цијелога вртлога рата као једна од главних слика сукоба у Босни и Херцеговини, створен је стереотип жртве и починиоца који нас прати и данас као и свих претходних поратних и ратних година.

Иако је 1992. године до трагичних догађаја 1995. године у и око Сребренице убијено око 1760 Срба, великим дијелом цивила, од чега се још увијек око 300 води као нестало, иако се зна да је у заштићеној зони Сребренице било пет затвора за Србе кроз које је прошло 235 људи од чега их је 80% убијено, иако је због свега овога Насер Орић у Хагу – оптужен за почињене ратне злочине, стереотип о жртви и починиоцу, када је Сребреница у питању није ни до данас промјењен.

У току 1992. и 1993. године, на подручју општина Сребреница, Братунац, Милићи и Склани, муслиманске оружане снаге углавном из Сребренице су уништиле десетине српских села, и на најбруталнији начин ликвидирале стотине цивила. Села Осмаче, Жутица, Коњевић Поље, Сандићи, Глогова, Металка, Бљечава, Гниони, Опарци, Рупово Брдо, Жутићи, Глигори, Милаковићи, Ратковићи, Лозница, Брежани, Крњићи, Залазје, Магашевић, Жежесте, Брачан, Факовићи, Божевићи, Бјеловац, Сикирић, Кравице, Ћосићи, Кушићи, Скелани, Ванчићи и многа друга села су свјedoци крвавих злочина.

Вртлог злочина у сребреничком подручју почео је још 1992. године. Република Српска је истражила и документовала ове злочине над Србима у и око Сребренице, предала Тужилаштву у Хагу, на основу чега је подигнута оптужница против Насера Орића, а сигурно да ће још многи Орићеви извршиоци и наредбодавци бити процесуирани за злочин над Србима почињен на ширем подручју Сребренице.⁴⁷ Сви Срби с правом очекују да починиоци ових злочина буду кажњени.

⁴⁷ Ниједан од Орићевих извршиоца и наредбодача није био процесуиран у Хагу, као ни сам Орић који је био ослобођен након фарсичног суђења.

Филип Корвин, бивши координатор цивилних послова УН у БиХ је рекао: „Оно што се догодило у Сребреници није био само масакр Срба над Муслиманима, него серија крвавих напада и противнапада, који је након трогодишњег периода борби, доживио свој врхунац у јулу 1995. године“.

Нико не оспорава чињенице и доказе страдања Срба у Сребреници до 1995. године, ни Хашки трибунал то не чини, напротив истражује и води кривичне поступке.⁴⁸

Али стереотип о Сребреници створен је због фокусирања свјетске јавности на догађаје у јулу 1995. године.⁴⁹

У српској јавности, годинама након јула и августа 1995. године страдање Бошњака у Сребреници у правилу је доживљавано као преувеличана манипулација бројем жртава и као метод притиска на Републику Српску и њен институционални статус. Српско институционално ћутање свих ових протеклих година, подгријавало је стварање стереотипа, јер се у правилу ћутање разумије као признање.

Многи данас са правом траже цјеловито сагледавање свих догађаја у и око Сребренице цијели ратни период као историјски контекст људског страдања, мржње и злочина.

Али свих ових протеклих година јавност се поларише национално, тражећи да се дефинише ко је био узрок, а ко је био посљедица. Тражећи узрок и тражећи посљедицу свих ових година уствари тражи се равнотежа у злочину, без изузетка код свих у БиХ. Претпоставка да узрок по правилу производи посљедицу, и да је посљедица оправдан

⁴⁸ Ноторна неистина. Хашки трибунал се уопште није бавио „истраживањем и вођењем кривичних поступака“ за злочине против Срба. У тренутку када је Чавић држао овај говор у току је био само један нерадо покренут поступак против Насера Орића, који је био окончан ослобађајућом пресудом 3. јула 2008.

⁴⁹ Као што се могло видети из поглавља о реакцијама на извештај Чавићеве Комисије, то фокусирање међународне јавности „на догађаје у јулу 1995. године“ усвајањем овог документа је у огромној мери појачано, на непроцењиву моралну штету Републике Српске и њеног народа.

одговор на узрок је уствари узалудно тражење ненаписане правде да се злочин оправдава злочином. Ако је историјски контекст сребреничких трагедија мотивисан тражењем историјске равнотеже у злочину онда се може очекивати да је 1995. година узрок за неку будућу годину у зачараном кругу злочина човјека над човјеком.

Комисија за истраживање догађаја у и око Сребренице у периоду од 10. до 19. јула 1995. године формирана је Одлуком Владе Републике Српске 15. децембра 2003. године а на основу Одлуке Дома за људска права БиХ од 03. марта 2003. године, која као судска пресуда обавезује Републику Српску да истражи судбину несталих Бошњака по основу поднесених 49 индивидуалних тужби блиских сродника несталих и око 1,800 сличних тужби који су били у поступку пред Домом за људска права БиХ, а тичу се Сребренице.

Тешко је било наћи Србе који ће радити у Комисији јер су били свјесни историјске одговорности пред властитим народом због истраге којом треба да утврди што више доказа за истину о 9 дана сребреничке трагедије, и о улози Срба у страдању Бошњака.

Сви чланови Комисије који су прихватили огромну одговорност, радили су савјесно и непристрасно, и сви заједно потписали коначни извјештај уз бројне прилоге, документе и транскрипте који су чинили доказе и основ за закључке.

У коначном извјештају пише: “Рад Комисије историјски је чин и као такав подлијеже суду историје. Формирање Комисије и њен рад доказ су зрелости српског народа и Републике Српске, суочавања са собом, историјом и другима”.

Управо је тако.

Извјештај недвосмислено констатује да су у 9 дана јула 1995. године, у подручју Сребренице почињена злодјела.

Цитираћу неке дијелове извјештаја:

„Најдраматичније је 12. и 13. јула у Поточарима, било систематско раздвајање војно способних мушкараца од породица... Издвојени су, држани на засебним мјестима (испред Фабрике цинка и у ‘бијелој кући’). Болна је чињеница да је међу њима било доста војно неспособних и малољетника. Раздвајање је настављено и за вријеме укрцавања у возила и за вријеме евакуације“.....

„У близини ‘бијеле куће’ из зграде ‘Транспорта’ и у близини потока у наведеним данима вршена су спорадична убијања“.....

„Раздвојени ‘војно способни’ Бошњаци у Поточарима (њих најмање 1000) одвезени су из Поточара на друга мјеста заточења у Братунцу 12. и 13. јула, гдје су довођени заробљеници из мјешовите колоне у шуми, а одатле на мјеста погубљења. Иза њих остала је велика гомила личних ствари и докумената који су спаљени касно увече 13. јула 1995. године“.....

„Међународни комитет Црвеног крста из базе у Поточарима 16. јула евакуисао је 87 рањеника у Бартунац, гдје је такође извршено издвајање ‘војно способних’. Извођена су 23 рањеника који су потом постали ратни заробљеници. Одатле су одведени и њихова судбина постала је неизвјесна“.

„У току дана је до 17,30 заробљено најмање 6,000 мушкараца, који су распоређени на неколико локација. Највећи број заробљених одвођен је на сабирна мјеста у Новој Касаби, гдје је заточено између 1,500–3000 људи, и у селу Сандићи на једној пољани, гдје је било заточено између 1,000–4,000 људи. Један број заробљених код Нове Касабе и Коњевић Поља убијени су на обали Јадра ујутро

13. јула 1995. године. Истог дана у послеподневним часовима (око 16,00 сати)... у три аутобуса доведена је група заробљених Бошњака и стријељана у Церској. Најмање је стрељано 149 лица старосне доби од 14 до 50 година, од чега је 147 лица носило цивилну одјећу. Најмање 48 је било повезано жицом, тако што су им руке свезане с леђа“.....

„Касно послеподне 13. јула 1995. године више од 1,000 заробљених у селу Сандићи одвезено је у Кравицу и затворено у складиште Основне организације коопераната ‘Кравица’ (земљорадничка задруга). Након што се десио инцидент у којем је један заробљеник убио једног полицајца чији су се ‘припадници снага МУП-а разбјеснили и око 18,00 сати почели ликвидирати заробљенике’ (зољама, ручним бацачима, ручним бомбама и пушчаним мецима)“.

„... У току 14. јула 1995. године Заробљеници су заточени у салу Основне школе у Грбавцима (код Ораховца) и у другим школама. У Грбавцима је, по неким процјенама, било око 1,000 заточених. Они су из Грбаваца превожени камионима до страстишта у Ораховцу. Сви су претходно повезани по очима. За погубљење су кориштене двије ливаде. Убијени су одмах затрпавани у масовне гробнице, па је касније ВРС прекопала и пренијела тијела на друге локације“.....

„Истога дана ВРС је 1,500–2,000 заробљеника из Братунца превезла до Петковаца и заточила у сали Основне школе. Заробљеницима су жицом везали руке на леђима, натјерали их да изују ципеле и камионима их превозили до бране Петковци. ВРС је заточенике стрељала у групу од 5 до 10 људи (2 заточеника су преживјели стријељања)“.

„16. јула 1995. године, према утврђеном обрасцу убијено је између 1,000 и 1,200 људи, који су 14. јула 1995. године одвезени у Пилицу. Стријељања су извршена на војној економији Брањево. Истога дана (око 15,00 часова). извршена је још једна егзекуција заробљених. Тада је група

пристиглих војника извела заточене из Дома културе у Пилици и ликвидирала око 500 људи. Такође је око 16. јула 1995. године ВРС извршила и ликвидацију више стотина заробљених (око 500) у Козлуку“.....

...,Комисија је прикупила информације о постојању 32 до сада непознате и необрађене масовне гробнице са тијелима Бошњака, жртва догађаја у и око Сребренице“....

... „Фаза испитивања је окончана посјетама, провјерама и прелиминарним верификацијама 3 примарне и 29 секундарних и терцијалних гробница...“

... „Наша Комисија располаже сазнањима о још неколико масовних гробница на подручју општина Братунац, Сребреница, Зворник, Шековићи и Осмаци, а у којима је такође налазе посмртни остаци сребреничких жртва“.

Извјештај је подкријепљен великим бројем доказних материјала и завршава се закључцима којима се констатује да је Комисија:

„Поред осталог дошла до слиједећих резултата:

– прикупила значајну документацију, информације, сазнања и друге доказе о догађајима у и око Сребренице од 10. – 19. јула 1995. године, укључујући и оне који до сада нису били познати;

– утврдила да је у периоду од 10. – 19. јула 1995. године ликвидирано више хиљада Бошњака, на начин који представља тешка кршења међународног хуманитарног права, те да је извршилац, поред осталог, предузео мјере прикривања злочина премјештањем тијела;

Открила 32 нове – до сада непознате локације масовних гробница од којих су 4 примарне“

Све ово претходно што сам цитирао дјелић је из извјештаја који је сачињен на 41 страни уз више хиљада страница разних прилога.

Након свега овога, најприје као човјек и Србин, па онда као отац, брат и син а тек онда као предсједник Републике

Српске морам рећи да је ових 9 дана јула сребреничке трагедије црна страница историје српског народа.⁵⁰

Учесници овог злочина не могу се оправдати никоме и ни са чим. Онај ко је чинио овакав злочин, и при томе се можда позивао на народ коме припада по имену и презимену, чинио је злочин и према властитом народу. Онај који се можда позвао на Бога чинећи злочин, очекујући од Свевишњег благослов, чинио је злочин против Бога у кога вјерује. Онај ко је чинио овакав злочин због освете, осветио се властитом народу.

Чувени српски војсковођа из Првог свјетског рата, војвода Живојин Мишић је рекао: „У рату се лако губи глава и лако се губи образ“.⁵¹

Преко 20 хиљада Срба изгубило је живот у посљедњем рату часно се борећи за свој народ и Републику Српску. Они који су у рату чинећи недјела изгубили образ не могу очекивати да због њих цијели српски народ остане без образа. Ко је од Срба у рату изгубио образ, сами морамо утврдити. То ће оснажити наш захтјев другима који су у рату чинили злочин над Србима, да истином осуде починиоца злочина из свог народа.⁵²

Умјесто тражења равнотеже у почињеним злочинима вријеме је да се сви у БиХ окренемо тражењу равнотеже правде према починиоцима злочина.

Истина, ма како тешка била, мора се установити, јер ако је сами не утврдимо, истину ће нам указивати и утврђивати други.

⁵⁰ Овај рефрен из Чавићевог говора касније је преузела Наташа Кандић зато што јој савршено одговара.

⁵¹ У политици такође лако се губи образ, и то је чињеница коју лични пример Драгана Чавића савршено илуструје.

⁵² Нека Чавић наведе примере да се после усвајања извештаја његове Комисије то игде догодило.

Извјештај Комисије за утврђивање истине о догађајима у и око Сребренице од 10. до 19. јула 1995. године почетак је на тешком и по све нас вјероватно понекад поразном путу сазнавања истине.⁵³ На релевантним државним органима и институцијама јесте да процесуирају ове и овакве резултате рада Комисије, а на нама свима је да наставимо ход ка истини.⁵⁴ Једино тако можемо избјећи да нам се у будућности дјеца између себе мрзе само зато што су Хрвати, Бошњаци или Срби. Кривица не може бити генерална или колективна. Кривци увијек имају име и презиме и не суди им се зато што припадају или представљају један народ, већ због онога што су учинили. На историјском смо испиту сви ми у БиХ, као и државе из нашег окружења, јесмо ли смогли снаге да прекинемо зачарани круг гдје жртва данас постаје злочинац сутра, а мржња данас постаје освета сутра.

Дејтонски мировни споразум дао је оквире за Босну и Херцеговину у којој сва три конститутивна народа и националне мањине могу испољити свој идентитет тако да не угрожавају једни друге. Уз поштовање Дејтонског мировног споразума, на сваком од народа је сада да се избори за свој корак до истине, на првом мјесту суочавањем са властитим грешницима.

⁵³ Почетак? Да ли Чавић сматра да се у досијеу злочина српског народа налазе и други злочини попут „геноцида у Сребреници,“ који још увек нису адекватно забележени?

⁵⁴ Један од „резултата рада“ Чавићеве Комисије је подношење хашком Тужилаштву, у октобру 1995, списка са преко 17,000 имена Срба које, без икаквих приложених доказа, Чавићева влада сумњичи и поткажује страном тужилаштву за учешће у сребреничким догађајима, који носе геноцидну конотацију (Прилог 5). Које „релевантне државне органе и институције“ Чавић има у виду да процесуирају ове потенцијалне кривце, више од два пута бројније од наводних сребреничких жртава? Да ли је мислио на ноторно објективни Хашки трибунал или Суд БиХ у Сарајеву?

Не могу знати да ли ће сродницима пострадалих Бошњака који су жртве ратних злочина починених од стране Срба, ово моје обраћање значити било какво олакшање. Разумијем и суосјећам бол оних који још увијек траже своје најближе. Сви имају право на правду. А вјероваће у правду ако сазнају истину о судбини својих најближих, и ако буду кажњени они који су починили злочина.

Као председник Републике Српске, Србин, грађанин Републике Српске и Босне и Херцеговине и отац двоје дјеце која своју будућност виде овдје, позивам сваког појединца, без обзира на националну, вјерску, партијску или неку другу припадност да истином и поштовањем за друге помогне да нам историја почне да бива хроника хуманости и препорода, а не сукоба и деструкције.

Драган Чавић

Председник Републике Српске

Бања Лука, 22. јуни 2004. године

Примедбе приређивача:

1. Филип Корвин, координатор за цивилне послове УН у Босни и Херцеговини у време сребреничких догађаја, није рекао само оно што је у Чавићевом говору наведено. У вези са бројем бошњачких жртава погубљених у јулу 1995. од стране српских снага Корвин је такође знаковито изјавио да је „реално говорити о око 700, а да је разлика између те цифре и 8,000 – ствар политике.“⁵⁵ Међутим, пошто му не одговара, Чавић ту Корвинову процену не помиње.

2. Сви драматични цитати из Извештаја Комисије који се налазе у тексту Чавићевог Обраћања јавности преписани

⁵⁵ Phillip Corwin, интервју у *Junge Welt*, 31. јул 2008, <https://www.jungewelt.de/loginFailed.php?ref=/2008/07-31/059.php>

су из пресуде Хашког трибунала генералу Радисаву Крстићу. Чавићева Комисија их је некритички преузела, често дословно, из тог извора. Ни у Извештају ни у Обраћању тај извор се не идентификује да би се створио лажан утисак да се ради о резултатима независног истраживања. Инсинуација да су то верификовани подаци до којих је Комисија самостално дошла у оквиру свога рада потпуно је без основа. Комисија се уопште није бавила посебним истраживањем чињеничке матрице сребреничких догађаја. Поред тога – како је сама у Извештају истакла – Комисија није располагала ни особљем ни временским или материјалним ресурсима да се тиме бави.

3. *„Истина, ма како тешка била, мора се установити, јер ако је сами не утврдимо, истину ће нам указивати и утврђивати други.“* То је једна од малобројних тачних констатација у Обраћању, али Чавић је лукаво и обмањивачки инструментализује у настојању да оправда своје зло рађење. Као што је из анализе Извештаја и позадине његовог настанка кристално јасно, управо на Извештај комисије за Сребреницу та констатација се у потпуности и односи. Симулакрум „истине“ који се читује у Извештају преузет је у целини и дословце из тенденциозних закључака дискутибилне пресуде лажног политичког „суда“ у Хагу. Задатак те установе није утврђивање чињеница него дискредитовање Републике Српске, српске државе којој се Драган Чавић тада налазио на челу. „Истина“ на коју се лицемерно позива Драган Чавић без икакве сумње управо и јесте та коју су написали – други.)

ПРИЛОЗИ